



MINISTERUL EDUCAȚIEI

CENTRUL NAȚIONAL DE POLITICI
ȘI EVALUARE ÎN EDUCAȚIE

UNITATEA DE CERCETARE ÎN EDUCAȚIE

**Neparticiparea elevilor la
Evaluarea Națională de la finalul clasei a VIII-a 2023
RAPORT DE CERCETARE**



Editura Centrului Național de Politici și Evaluare în Educație
București, 2023

ISBN: 978-606-8966-41-0

Coordonatori

Apostu Otilia, Goia Delia

Echipa de elaborare a raportului

Analiza și interpretarea datelor statistice

Goia Delia

Analiza și interpretarea datelor de cercetare calitativă

Apostu Otilia

Botnariuc Petre

Fartușnic Ciprian

Iftode Oana

Niță Gabriela

Pătrășcoiu Loredana

Țăranu Adela

Voinea Lucian

Echipa suport pentru elaborarea instrumentelor de cercetare, colectarea datelor și prelucrarea primară a datelor calitative

Apostu Otilia, Botnariuc Petre, Fartușnic Ciprian, Iftode Oana, Miulescu Miruna, Niță Gabriela, Pătrășcoiu Loredana, Scoda Andreea, Slovineanu Cristina Valentina, Țăranu Adela, Voinea Lucian

Tehnoredactare și design:

Slovineanu Cristina Valentina

Acest raport de cercetare nu poate fi reprodus parțial sau integral fără acordul scris, obținut în prealabil, de la Unitatea de Cercetare în Educație.

CUPRINS

1. Metodologia de cercetare	4
1.1. Aspecte generale	4
2. Analiza datelor statistice cu privire la participarea elevilor la Evaluarea Națională a absolvenților de clasa a VIII-a 2023.....	8
2.1. Date utilizate	8
2.2. Descrierea neparticipării la EN VIII	8
2.3. Variabilitatea neparticipării la EN VIII: diferențe între școli și clase	11
2.4. Factorii care sunt asociați cu neparticiparea la EN VIII	11
2.5. Simulări de scenarii bazate pe modelul statistic utilizat – pentru exemplificare	14
3. Rezultate ale cercetării calitative	16
3.1. Scurtă prezentare a școlilor cuprinse în cercetare și a contextelor comunitare în care se află.....	16
3.2. Participarea elevilor la Evaluarea Națională	19
3.2.1. Participarea la sesiunea de simulare a EN VIII 2023	19
3.2.2. Participarea elevilor la EN VIII 2023	19
3.3. Factori de influență pentru neparticiparea la EN VIII 2023.....	22
3.3.1. Factori școlari care influențează neparticiparea la EN VIII	22
3.3.2. Factori familiali care influențează neparticiparea la EN VIII	26
3.3.3. Factori individuali care influențează neparticiparea la EN VIII	28
3.3.4. Alte categorii de factori.....	29
3.3.5. Profilul elevului neparticipant sau aflat în risc de neparticipare la EN VIII	30
3.3.6. Perspective de viitor ale elevilor care nu au participat la EN VIII.....	32
3.4. Măsuri de sprijin implementate de școli în vederea creșterii participării elevilor la EN VIII	33
3.4.1. Abordarea participării la EN VIII din perspectivă strategică/de management.....	33
3.4.2. Modalități de sprijin pentru elevii în risc de neparticipare la EN VIII.....	34
3.5. Nevoi și propuneri ale participanților la studiu pentru creșterea participării la EN VIII	37
4. Concluzii	41
5. Recomandări.....	46
Anexa 1. Date referitoare la școlile participante la studiu	50
Anexa 2. Detalii tehnice; analiza datelor cantitative.....	51

1. Metodologia de cercetare

1.1. Aspecte generale

Având în vedere situația îngrijorătoare cu privire la fenomenul neparticipării elevilor la Evaluarea Națională a absolvenților de clasa a VIII-a (EN VIII) 2023, la solicitarea Ministerului Educației, Unitatea de Cercetare în Educație a realizat un studiu cu privire la factorii determinanți ai acestui fenomen, pentru fundamentarea deciziilor de politici educaționale și pentru proiectarea unor intervenții adecvate, bazate pe date de cercetare.

Obiectivele cercetării:

- Identificarea dimensiunii fenomenului de neparticipare a elevilor la EN VIII 2023;
- Analiza factorilor determinanți pentru neparticiparea elevilor la EN VIII 2023;
- Formularea unor recomandări de politici publice în domeniul educației, care să sprijine participarea elevilor la Evaluarea Națională de la clasa a VIII-a.

Pentru obținerea unor date consistente, abordarea metodologică este una mixtă, utilizând analiza datelor statistice și cercetarea calitativă.

Analiza datelor statistice s-a realizat pe bazele de date referitoare la populația de elevi eligibili a fi înscriși la EN VIII (Sistemul Informatic Integrat al Învățământului din România – SIIIR) și referitoare la notele finale obținute la EN VIII 2023 (platforma evaluare).

Indicatorii utilizați pentru analiza participării la EN VIII 2023:

Indicator	Nivel de agregare
<ul style="list-style-type: none">• elevi înscriși în clasa a VIII-a în anul școlar 2022/2023• elevi care au absolvit clasa a VIII-a în anul școlar 2022/2023 (cu situația școlară încheiată)• elevi care nu au absolvit clasa a VIII-a (repetenție, exmatriculare, abandon pe parcurs)• elevi înscriși la EN VIII 2023• elevi prezenți la EN VIII 2023, toate probele	<ul style="list-style-type: none">• total• sexe• unitatea de învățământ<ul style="list-style-type: none">- mediul de rezidență- statutul (PJ/AR)- forma de proprietate (public/privat)- tipul școlii (școală gimnazială / colegiu / liceu / liceu tehnologic / școală profesională)- forma de învățământ (zi/ frecvență redusă)- tipul de predare (normal, simultan)- forma de învățământ (învățământ de masă/special)• etnie/naționalitate• anul nașterii
<ul style="list-style-type: none">• mediile generale pe gimnaziu• mărimea unității de învățământ (estimată prin numărul total de elevi din clasa a VIII-a)	

Analiza datelor cantitative a constat în:

- combinarea și curățarea bazelor de date;
- statistică descriptivă;
- analiză tip cluster, pentru identificarea școlilor;
- eșantionare stratificată, în vederea alegerii școlilor pentru cercetarea calitativă;
- modelare: model bayesian de regresie logistică multinominală multinivel, cu 3 niveluri: elev, clasă, școală, outcome categorial (prezent, absent și neînscris) și 9 predictori.

Cercetarea calitativă a utilizat metoda anchetei prin tehnica interviului semi-structurat și a focus-grupului.

Categoriile de populație vizate în cadrul cercetării calitative au fost:

- elevi care nu au participat la EN VIII;
- părinți ai elevilor care nu au participat la EN VIII;
- directori ai unor unități de învățământ în care s-au înregistrat rate ridicate de neparticipare la EN VIII;
- diriginți ai unor clase terminale (a VIII-a) din unitățile de învățământ selectate, care au înregistrat rate ridicate de neparticipare la EN VIII;
- profesori care predau discipline vizate de EN VIII, din unitățile de învățământ selectate.

Cercetarea calitativă s-a desfășurat în 8 unități de învățământ public de masă, dintre care 3 din mediul urban și 5 din mediul rural, aflate în 7 regiuni de dezvoltare ale României, și care au înregistrat situații variate de neparticipare la EN VIII (Anexa 1).

Dimensiunile de analiză vizate de cercetarea calitativă au fost:

- participarea elevilor la EN VIII 2023;
- factori de influență pentru neparticiparea la EN VIII 2023:
 - factori școlari;
 - factori familiari;
 - factori individuali;
 - alți factori;
- profilul elevilor care nu au participat la EN VIII 2023;
- perspective de viitor ale elevilor care nu au participat la EN VIII 2023;
- măsuri de sprijin implementate la nivelul școlilor, pentru susținerea participării elevilor la EN VIII;
- nevoi și sugestii de sprijin ale actorilor școlii în vederea creșterii participării elevilor la EN VIII.

Interviurile și focus-grupurile s-au realizat față-în-față și online și au avut loc în perioada iulie-august 2023.

Numărul persoanelor participante la interviuri și focus-grupuri este următorul:

Categoriile de populație investigată în cadrul studiului	Număr de persoane
elevi înscriși în clasa a VIII-a în anul școlar 2022/2023	24
părinți ai elevilor înscriși în clasa a VIII-a în anul școlar 2022/2023	22
directori generali și directori adjuncți	10
diriginți ai claselor a VIII-a în anul școlar 2022/2023	10
profesori care predau discipline de la Evaluarea Națională la clasa a VIII-a	15

Eșantionare

În contextul cercetării privind neparticiparea la EN VIII 2023, a fost esențială alegerea adecvată a unităților de învățământ pentru investigația calitativă. Abordarea propusă a implicat utilizarea analizei de tip cluster, pentru a segmenta școlile în grupuri omogene, în funcție de parametrii specifici referitori la neabsolvire și la absentism. Această segmentare a oferit posibilitatea de a identifica și de a selecta acele unități de învățământ cu un grad variabil de vulnerabilitate față de aceste probleme, oferind un cadru pentru selecția școlilor destinate etapei de cercetare calitativă. În continuare este prezentată metodologia utilizată pentru această selecție, rezultatele analizei de cluster și modul în care acestea au influențat decizia finală privind școlile selectate pentru cercetarea calitativă.

1.

Segmentare și identificare: Analiza tip cluster a neabsolvirii clasei a VIII-a și absentismului la Evaluarea Națională

Pentru a aborda în mod eficient problemele legate de nefinalizarea clasei a VIII-a în sesiunea de vară¹ și absentismul elevilor la Evaluarea Națională, am realizat o **analiză de tip cluster**². Prin utilizarea acestui tip de analiză, ne-am propus să investigăm modul în care școlile pot fi grupate în funcție de problemele legate de neabsolvirea clasei a VIII-a și absentismul la EN VIII 2023. Prin identificarea și segmentarea datelor în clustere omogene, am putut evidenția caracteristicile distincte ale fiecărui grup, precum și diferențele dintre acestea.

Fiecare problemă – **neabsolvirea** și **absenteismul** – a fost analizată separat, rezultând câte trei clustere distincte pentru fiecare dintre ele: (1) școli care se confruntă cu probleme semnificative; (2) școli care se confruntă cu probleme de intensitate medie; (3) școli cu probleme minore.

În acest mod am putut identifica **clusterelor de școli vulnerabile** în care există o problemă semnificativă în ceea ce privește neabsolvirea sau absentismul, pentru a selecta ulterior unitățile de învățământ în care echipele de cercetare au efectuat cercetarea calitativă.

Tabelele de mai jos prezintă numărul de școli asociate fiecărui cluster și distribuția procentuală (elevi care nu au absolvit clasa a VIII-a în sesiunea de vară, respectiv elevi absenți la EN VIII).

Tabel 1. Numărul de școli în fiecare cluster de neabsolvire

Clustere neabsolvire	Număr școli
1 cluster cu probleme semnificative	513
2 cluster cu probleme de intensitate medie	1446
3 cluster cu probleme minore	3911

Tabel 2. Procentul elevilor care nu au absolvit clasa a VIII-a în sesiunea de vară, în funcție de cluster

Clustere neabsolvire	Medie procent elevi care nu au absolvit
1 cluster cu probleme semnificative	49.82%
2 cluster cu probleme de intensitate medie	21.64%
3 cluster cu probleme minore	2.43%

Tabel 1. Procentul elevilor absenți la Evaluarea Națională în funcție de cluster

Clustere absență Evaluare Națională	Medie procent elevi absenți
1 cluster cu probleme semnificative	62.38%
2 cluster cu probleme de intensitate medie	23.21%
3 cluster cu probleme minore	1.59%

¹ Sintagma „sesiunea de vară” face referire la data de încheiere a cursurilor școlare.

² Algoritm *k-means clustering*, metoda *elbow*.

Tabel 2. Numărul de școli în fiecare cluster de absență

	Clustere absență Evaluare Națională	Număr școli
1	cluster cu probleme semnificative	228
2	cluster cu probleme de intensitate medie	961
3	cluster cu probleme minore	4681

Școlile cu probleme semnificative de absolvire a clasei a VIII-a, respectiv de absenteism la EN VIII sunt școli care au nevoie cu prioritate de măsuri de intervenție, sprijin și monitorizare.

Datele au evidențiat că școlile din clusterul 1 (școli cu probleme semnificative) prezintă cel mai mare procent de elevi care nu au finalizat clasa a VIII-a în sesiunea de vară, respectiv cel mai mare procent de elevi care au absentat la EN VIII 2023.

Aceste concluzii au reprezentat un punct de focalizare pentru cercetarea în profunzime.

2.

Procesul de selecție a școlilor pentru etapa de cercetare calitativă aprofundată

Pentru a avea o perspectivă detaliată asupra problemelor legate de neabsolvirea clasei a VIII-a în sesiunea de vară și de absenteismul la EN VIII, precum și pentru a identifica posibile soluții ameliorative, am adoptat o abordare sistematică și stratificată în selecția școlilor.

Din clusterelor identificate ca fiind vulnerabile (cluster de școli cu probleme majore de nefinalizare a clasei a VIII-a, respectiv cluster vulnerabil pentru absenteism la EN VIII), am optat pentru selecția a 30 de unități de învățământ (școli propuse pentru cercetarea calitativă, inclusiv școli de rezervă).

Această selecție a fost efectuată printr-un proces aleatoriu, dar luând în considerare stratificarea pe baza mediului de rezidență (urban/rural) și a regiunii de dezvoltare (Nord-Est, Sud-Est, Sud-Muntenia, Sud-Vest Oltenia, Vest, Nord-Vest, Centru, București-Ilfov).

În plus, pentru a ne asigura că nu trecem cu vederea cazuri extreme, am inclus în lot încă 3 școli care au prezentat anomalii notabile în ceea ce privește ponderea de neabsolvire a clasei a VIII-a (școli cu un număr disproporționat de elevi care nu au finalizat la timp clasa a VIII-a).

Din această listă cuprinzătoare, au fost alese 8 școli în care s-a realizat investigarea de teren pentru cercetarea calitativă aprofundată.

2. Analiza datelor statistice cu privire la participarea elevilor la Evaluarea Națională a absolvenților de clasa a VIII-a 2023

2.1. Date utilizate

Analiza s-a bazat pe datele individuale referitoare la 175.938 elevi înmatriculați în clasa a VIII-a în anul școlar 2022/2023, provenind din 5.877 de școli. În cercetare nu au fost incluse și școlile speciale, problematica specifică acestora necesitând o analiză separată. De asemenea, au fost excluse datele referitoare la elevii cu vârsta de peste 17 ani.

Sursele de date utilizate au fost SIIIR și Evaluare Națională, iar informațiile au fost sincronizate folosind CNP-ul elevilor pentru variabilele individuale și codul SIIIR al unității școlare pentru variabilele asociate cu școlile.

2.2. Descrierea neparticipării la EN VIII

Neparticiparea la EN VIII s-a manifestat în două etape cheie:

- În prima etapă, unii dintre elevi nu au absolvit clasa a VIII-a înainte de Evaluarea Națională (în sesiunea de vară) și, ca urmare, nu au fost înregistrați pentru participarea la evaluare.
- În a doua etapă, dintre cei care au fost înregistrați, unii au ales să nu se prezinte la evaluare, fiind menționați ca absenți dacă au lipsit de la cel puțin una dintre probe.

Detalierea modului în care s-a manifestat neparticiparea (datele exclud elevii din școlile speciale și pe cei cu vârsta peste 17 ani):

- Dintre elevii înscriși inițial în clasa a VIII-a pentru anul școlar 2022/2023, **14.944 de elevi nu au finalizat anul școlar, reprezentând 8,49% din totalul elevilor** selectați în baza de date, după procesul de curățare a datelor.
- Ulterior, **7.179 de elevi, adică 4,08% din totalul inițial, au absentat de la EN VIII.**

Tabelele de mai jos prezintă situația participării la EN VIII, în funcție de nivelurile de agregare, astfel:

- procentul elevilor care nu au absolvit clasa a VIII-a în sesiunea de vară (prin urmare, nu au fost înscriși automat la EN);
- procentul elevilor care au fost înscriși la EN, dar au absentat la cel puțin una dintre probe;
- procentul elevilor prezenți la evaluare.

Tabel 3. Situația participării la EN VIII, pe sexe

Sexe	Procent neabsolvire în sesiunea din vară	Procent absenți de la EN VIII	Procent prezenți la EN VIII
Masculin	9,57%	4,86%	85,6%
Feminin	7,37%	3,27%	89,4%

Tabel 4. Situația participării la EN VIII în funcție de mediul de proveniență al școlii

Mediul unității	Procent neabsolvire în sesiunea din vară	Procent absenți de la EN VIII	Procent prezenți la EN VIII
Rural	11,6%	7,55%	80,9%
Urban	5,77%	1,65%	92,6%

Tabel 5. Situația participării la EN VIII în funcție de statutul școlii

(AR = structură arondată, PJ = unitate cu personalitate juridică)

Statutul unității	Procent neabsolvire în sesiunea din vară	Procent absenți de la EN VIII	Procent prezenți la EN VIII
AR	13,3%	8,25%	78,5%
PJ	8,06%	3,55%	88,4%

Tabel 6. Situația participării la EN VIII în funcție de forma de proprietate

Statutul unității	Procent neabsolvire în sesiunea din vară	Procent absenți de la EN VIII	Procent prezenți la EN VIII
Publică	8,67%	4,06%	87,3%
Privată	4,56%	4,36%	91,1%

Tabel 7. Situația participării la EN VIII în funcție de categoria școlii în care funcționează clasele a VIII-a

Categoria unității	Procent neabsolvire în sesiunea din vară	Procent absenți de la EN VIII	Procent prezenți la EN VIII
Școală profesională / Învățământ dual	14,3%	6,09%	79,6%
Liceu tehnologic	10,6%	3,39%	86%
Școală gimnazială	8,97%	4,73%	86,3%
Liceu	5,78%	1,61%	92,6%
Colegiu	2,38%	0,45%	97,2%

Tabel 8. Situația participării la EN VIII în funcție de forma de învățământ

(„Zi și frecvență redusă” se referă la școlile care au atât clase de a VIII-a la zi, cât și clase la frecvență redusă; „Zi” se referă la școlile care au doar clase la zi)

Forma de învățământ	Procent neabsolvire în sesiunea din vară	Procent absenți de la EN VIII	Procent prezenți la EN VIII
Zi și frecvență redusă	17,4%	8,66%	74%
Zi	8,14%	4,03%	87,8%

Tabel 9. Situația participării la EN VIII în funcție de tipul de predare

Tipul de predare simultan	Procent neabsolvire în sesiunea din vară	Procent absenți de la EN VIII	Procent prezenți la EN VIII
Școli care au și clase cu predare simultană	12,6%	10,3%	77,2%
Școli care nu au clase de predare simultană	8,03%	3,78%	88,2%

Tabel 10. Situația participării la EN VIII în funcție de etnia elevilor

Etnie	Procent neabsolvire în sesiunea din vară	Procent absenți de la EN VIII	Procent prezenți la EN VIII
Română	7,79%	3,57%	88,6%
Romă	33,3%	19,4%	47,3%
Maghiară	7,83%	2,85%	89,3%
Alte naționalități	9,93%	5,87%	84,2%

Relația dintre media claselor gimnaziale (V-VIII) și prezența/absența la EN VIII

Această descriere este realizată doar pentru elevii care au finalizat clasa a VIII-a în sesiunea de vară, pentru aceștia existând date referitoare la mediile obținute pe parcursul învățământului gimnazial (clasele V-VIII).

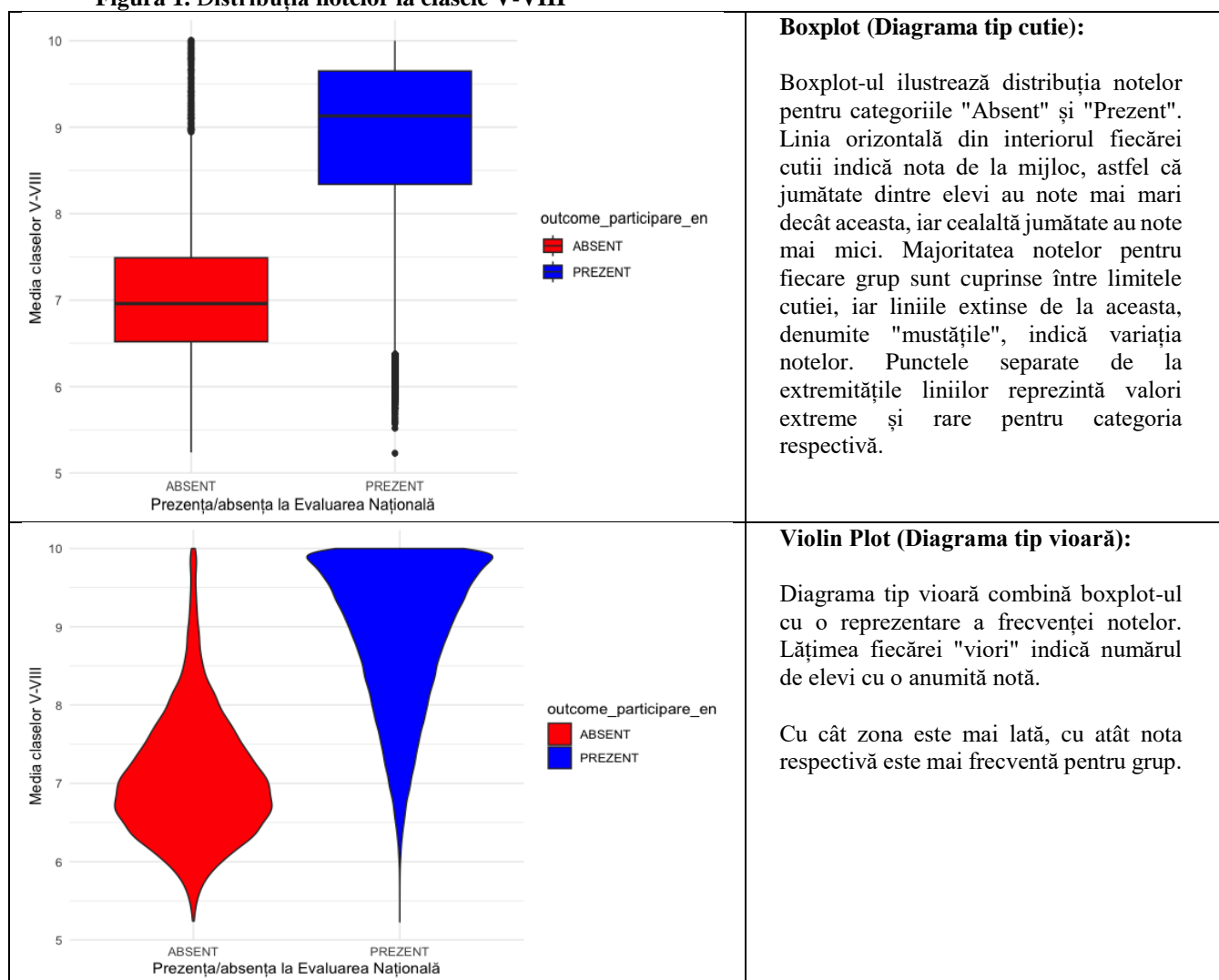
Elevii care au fost prezenți la evaluare tind să aibă note mai mari în comparație cu cei care au fost absenți, ceea ce se reflectă atât în media notelor, cât și în distribuția acestora.

Pe ansamblu, media claselor V-VIII a elevilor prezenți la Evaluarea Națională a fost cu aproape 2 puncte mai mare decât a celor care au absentat. Se poate observa și că notele din gimnaziu sunt distribuite în mod neregulat, având tendința de a fi concentrate spre valori mari.

Tabel 11. Participarea la EN VIII și media claselor V-VIII

Participare la EN-VIII	Media claselor V-VIII	Mediana (jumătate dintre elevi au avut media claselor V-VIII peste această valoare)
Prezenți	8,91	9,13
Absenți	7,06	6,96

Figura 1. Distribuția notelor la clasele V-VIII



Din ambele grafice se poate observa că elevii care au susținut Evaluarea Națională tind să aibă note mai bune pe parcursul gimnaziului decât cei care au fost absenți.

2.3. Variabilitatea neparticipării la EN VIII: diferențe între școli și clase

S-a investigat dacă toate școlile înregistrează o tendință similară de neparticipare la EN VIII sau dacă există școli care se confruntă cu rate mai mari de neparticipare. Pentru a evalua această situație, s-a folosit un instrument statistic denumit „Intraclass Correlation Coefficient” (ICC). Acesta indică în ce măsură neparticiparea elevilor din aceeași școală sau clasă se diferențiază față de neparticiparea generală în sistem. O valoare ICC mare semnaleză diferențe notabile de neparticipare între diferite școli și chiar între clasele unei singure școli.

La nivelul școlilor, s-a estimat că 37% din variabilitatea neabsolvirii clasei a VIII-a în sesiunea din vară, poate fi atribuită diferențelor dintre școli. În cazul absenteismului, diferențele dintre școli explică 50% din variabilitate. Aceasta sugerează faptul că există factori specifici unor școli, care afectează participarea elevilor la EN VIII.

La nivelul claselor din cadrul aceleiași școli, s-a estimat că diferențele dintre clase reprezintă 16% din variabilitatea nefinalizării clasei a VIII-a în sesiunea din vară, iar în cazul absenteismului, acest procent este de 13%. Aceasta subliniază faptul că, pe lângă caracteristicile generale ale școlii, și dinamica specifică fiecărei clase poate avea un impact asupra participării la Evaluarea Națională.

În concluzie, deși există o tendință generală de neparticipare la EN VIII, analiza a subliniat existența unor diferențe semnificative între școli și, de asemenea, între clasele din aceeași școală. Aceste variații indică faptul că factori specifici la nivelul școlii și al clasei influențează participarea elevilor la evaluare. Astfel, datele arată că soluțiile generalizate nu au șanse de a adresa eficient provocări specifice. Este recomandată o abordare mai personalizată, care să țină cont de particularitățile fiecărei școli și a fiecărei clase. Strategiile și resursele pot fi astfel direcționate acolo unde este cea mai mare nevoie, pentru a sprijini eficient participarea elevilor.

2.4. Factorii care sunt asociați cu neparticiparea la EN VIII

În urma analizei efectuate, au fost evidențiate categorii de factori individuali, școlari și sociali care se asociază cu neparticiparea la EN VIII, pornind de la informațiile disponibile în bazele de date utilizate.

➤ Justificarea utilizării modelului multinivel

Dat fiind faptul că variabilitatea neparticipării a fost observată atât la nivelul școlilor, cât și al claselor, s-a considerat necesară implementarea unui model de analiză care să poată aborda aceste diferențe. Modelul multinivel, cunoscut și sub denumirea de model ierarhic, a fost adoptat în această analiză. Acesta permite evaluarea relațiilor dintre variabile pe diferite niveluri de grupare (la nivel de elev, de clasă și de școală). Prin acest model, poate fi înțeleasă influența unui anumit factor asupra neparticipării, precum și modul în care efectul acestuia poate varia în funcție de contextul specific al școlii sau al clasei.

➤ Controlul altor factori

Atunci când se face referire la controlul altor factori, se subliniază capacitatea modelului statistic de a estima impactul unui factor specific, izolându-l de influența altor variabile incluse. Spre exemplu, dacă se analizează relația dintre mărimea școlii și neparticiparea la EN VIII, se pot lua în considerare alți factori, precum categoria școlii sau mediul de rezidență. Modelul utilizat ajustează pentru influența acestor

variabile, putându-se astfel observa impactul direct al mărimii școlii asupra neparticipării, indiferent de tipul școlii sau de mediul de rezidență. Astfel, în analiza efectuată, prin utilizarea modelului multinivel cu predictorii multipli, impactul fiecărui factor a putut fi estimat în mod independent, eliminând influența altor variabile concomitente. Acest proces a oferit o perspectivă detaliată asupra modului în care diferiți factori influențează neparticiparea la EN VIII.

➤ **Factori de influență**

Au fost analizate datele pentru elevii de clasa a VIII-a care au participat la evaluare, pentru cei care nu au participat sau nu erau înregistrați la Evaluarea Națională (pentru că nu au finalizat clasa a VIII-a). În acest scop, a fost utilizat un model bayesian de regresie logistică multinominală multinivel, pentru a determina ce factori influențează probabilitatea ca un elev să fie prezent sau nu la EN VIII. Prin rezultate, se arată cum anumiți factori afectează șansele unui elev de a fi absent sau neînscris la evaluare, în comparație cu situația de a fi prezent.

Modelul statistic a inclus în analiză datele a 171.918 elevi, proveniți din 5.716 școli și 8.835 de clase, pentru care au fost disponibile informații complete referitoare la toți factorii de influență studiați, fără nicio omisiune.

➤ **Factorii luați în considerare**

- **Vârsta elevului:** Majoritatea elevilor care au susținut EN VIII 2023 aveau, la momentul evaluării, 14 sau 15 ani. Deși bazele de date puse la dispoziție nu oferă informații detaliate privind istoricul școlar al fiecărui elev, este rezonabil să presupunem că majoritatea elevilor cu vârstă peste 15 ani au întâmpinat dificultăți în traseul lor școlar, cum ar fi repetenția sau debut școlar întârziat. Prin urmare, atunci când analizăm vârsta, investigăm de fapt efectul unui traseu școlar cu potențiale dificultăți.
- **Sexul elevului:** feminin/masculin.
- **Etnia elevului:** română, maghiară, romă, altele. Trebuie subliniat că, în baza de date finală (din care au fost excluși elevii din școli speciale și cu vârste mai mari de 17 ani), am identificat 5.508 elevi de etnie romă. Deși numărul real al elevilor romi ar putea fi mai mare, am luat în considerare doar acei elevi care sunt oficial înregistrați în SIIR ca aparținând etniei rome. Informații despre posibii elevi de etnie romă neînregistrați ca atare în SIIR nu au fost disponibile pentru analiză.
- **Categoria școlii:** școală gimnazială, colegiu național, liceu, liceu tehnologic, școală profesională – este vorba despre elevii înscriși în clasele a VIII-a care funcționează în aceste categorii de unități școlare.
- **Tipul de predare din școală:** normal sau simultan. Datele referitoare la tipul de predare pe care le-am avut la dispoziție sunt la nivel de școală, nu la nivel individual de elev. Așadar, analizăm școlile care includ clase de predare normală și/sau simultană, iar concluziile noastre reflectă tendințe generale ale școlii, nu particularități legate de un elev anume.
- **Formele de învățământ practicate în școală:** zi sau frecvență redusă. Despre formele de învățământ, datele pe care le avem se referă tot la nivelul școlii, nu la fiecare elev în mod separat. Aceasta înseamnă că vorbim despre unități școlare care propun programe în regim de zi sau cu frecvență redusă, iar rezultatele analizei reprezintă medii ale școlilor și nu situații specifice ale unor elevi.
- **Numărul total al elevilor de clasa a VIII-a,** înscriși în școală la începutul anului școlar. Acest indicator a fost utilizat pentru a estima mărimea școlii.
- **Statutul unității de învățământ:** școli cu personalitate juridică sau structuri școlare arondate.
- **Mediul de rezidență al unității școlare:** rural sau urban.

➤ **Explicarea diferențelor dintre școli și clase prin factorii analizați**

După ce am introdus factorii de influență în modelul statistic, am observat schimbări importante în valoarea coeficientului care estimează cât de diferite sunt ratele de neparticipare între școli și clase (ICC).

ICC la nivelul școlilor: La nivelul școlilor, valoarea coeficientului ICC a scăzut. Acest lucru sugerează că mulți dintre factorii pe care i-am introdus în model au ajutat la explicarea variațiilor dintre școli. Cu alte cuvinte, am reușit să identificăm unele dintre motivele pentru care anumite școli au rate mai mari sau mai mici de neparticipare la EN VIII.

ICC la nivelul claselor: Pe de altă parte, ICC la nivel de clasă a crescut. Acest lucru ne indică faptul că există factori specifici la nivelul claselor, care nu au fost acoperiți în datele noastre și care influențează rata de neparticipare. Bazele de date avute la dispoziție nu ne oferă informații detaliate despre aceste aspecte specifice ale claselor, cum ar fi caracteristicile cadrelor didactice sau statutul socio-economic al elevilor din fiecare clasă.

În concluzie, deși am reușit să explicăm o parte din variabilitatea neparticipării la nivelul școlilor prin factorii școlari incluși în model, este evident că mai sunt și alți factori, specifici claselor, care influențează neparticiparea. **Aceasta subliniază necesitatea unor informații mai detaliate la nivel de clasă în viitoarele cercetări și baze de date.**

➤ Factori de influență

În continuare, vor fi detaliate specificitățile fiecărui factor de influență și impactul acestora asupra absenteismului și șanselor de finalizare a clasei a VIII-a. Modelul statistic utilizat controlează pentru interacțiunile dintre acești factori, asigurându-se astfel că interpretările pentru fiecare factor sunt realizate în contextul în care ceilalți factori rămân constanți.

- **Vârsta:** O creștere cu un an în vârstă mărește riscul de a fi absent la EN VIII de 2,4 ori. În același timp, această creștere în vârstă mărește riscul de a nu finaliza clasa a VIII-a de aproape 4 ori. Reamintim că vârsta este utilizată ca un indicator pentru posibilele dificultăți întâmpinate de elev în tot parcursul său școlar. Astfel, o vârstă peste media de 14 sau 15 ani la momentul evaluării sugerează probleme anterioare în parcursul educațional, cum ar fi repetenția sau debut școlar întârziat.
- **Sexul:** Băieții au riscuri de 1,6 ori mai mari de a fi absenți la evaluare, comparativ cu fetele. De asemenea, băieții au un risc de 1,4 ori mai mare de a nu finaliza clasa a VIII-a.
- **Etnia:** Elevii de etnie romă au un risc de 5,8 ori mai mare de a fi absenți la EN VIII, comparativ cu elevii de etnie română. De asemenea, aceștia au un risc de aproximativ 5 ori mai mare de a nu absolvi clasa a VIII-a.
- **Categoria școlii:** Elevii de clasa a VIII-a care funcționează în cadrul unor unități de învățământ de tip școală profesională se disting în această analiză. Față de elevii din școlile gimnaziale, aceștia au un risc de 1,5 ori mai mare de a nu absolvi clasa a VIII-a. Pe de altă parte, elevii de la liceu și din colegii naționale prezintă riscuri și probabilități mult mai scăzute de neparticipare. În mod specific, colegiile naționale demonstrează rate mult mai reduse atât în ceea ce privește absența, cât și nefinalizarea clasei a VIII-a, comparativ cu școlile gimnaziale. Liceele tehnologice prezintă variații în risc și probabilitate, dar acestea nu sunt la fel de accentuate ca în cazul școlilor profesionale. Conform tendințelor observate în date, nefinalizarea clasei a VIII-a este cea mai influențată de categoria școlii. Pe de altă parte, absența de la Evaluarea Națională prezintă variații mai reduse și pare a fi mai puțin dependentă de acest factor. Cea mai notabilă diferență este observată la elevii din școlile profesionale, care sunt mai predispuși să nu absolva, comparativ cu elevii înscriși în școlile gimnaziale.
- **Tipul de predare:** Elevii care învață în școli care au și clase cu predare simultană au un risc de 1,2 ori mai mare de a absentă de la EN VIII, comparativ cu cei din școlile cu predare normală. Cu toate acestea, din punctul de vedere al șanselor de finalizare a clasei a VIII-a, când toți ceilalți factori sunt ținute constanți, nu se remarcă diferențe notabile față de școlile care au doar clase cu predare normală.
- **Forma de învățământ:** Elevii înscriși în școli care au și clase cu frecvență redusă au un risc de 3,3 ori mai mare de a fi absenți de la Evaluarea Națională. De asemenea, au un risc de 2,6 ori mai mare de a nu absolvi clasa a VIII-a comparativ cu elevii din școli care au doar forme de învățământ la zi.

- **Mărimea școlii:** Cu fiecare elev în plus înscris într-o clasă a VIII-a, riscul de absenteism este de 0,97 ori mai mic. Similar, cu fiecare elev în plus în clasa a VIII-a, riscul de a nu absolvi această clasă este de 0,98 ori mai mic. Trebuie subliniat că această schimbare este calculată pentru o creștere cu un singur elev și, prin urmare, efectul este mic. Spre exemplu, pentru o creștere a școlii cu 5 elevi, riscul de nefinalizare a clasei a VIII-a scade de 2,7 ori.
- **Statutul unității:** Elevii cuprinși în structuri școlare arondate au un risc de 1,2 ori mai mare de a fi absenți de la EN VIII, comparativ cu cei din școlile cu personalitate juridică. În ceea ce privește nefinalizarea clasei a VIII-a, diferența dintre unitățile arondate și școlile cu personalitate juridică este minoră, atunci când toți ceilalți factori rămân constanți.
- **Mediul de rezidență:** Elevii din mediul rural au un risc de 2,1 ori mai mare de a absenta de la EN VIII, comparativ cu cei din mediul urban. În ceea ce privește riscul de a nu absolvi clasa a VIII-a, diferența dintre elevii din mediul rural și cei din mediul urban este minoră.

Analiza factorilor de influență evidențiază complexitatea dinamicii absenteismului și finalizării clasei a VIII-a. Există o serie de variabile – cum ar fi vârsta, etnia sau mediul de rezidență – care afectează în mod semnificativ probabilitatea unui elev de a fi prezent la EN VIII sau de a finaliza învățământul gimnazial. În particular, anumiți factori – precum etnia sau participarea la programe școlare cu frecvență redusă – au un impact substanțial, evidențiind nevoia de intervenții direcționate pentru a aborda aceste discrepanțe. Pe de altă parte, există și factori, precum mărimea școlii sau statutul unității, ale căror efecte sunt mai subtile, dar care, în combinație cu alți factori, pot avea implicații semnificative.

În concluzie, pentru a reduce absenteismul și a crește ratele de finalizare a clasei a VIII-a, este esențială o abordare multifactorială, care să țină cont de specificitatea fiecărui factor și a modului în care aceștia interacționează.

2.5. Simulări de scenarii bazate pe modelul statistic utilizat – pentru exemplificare

Analiza datelor cantitative și-a propus evidențierea anumitor tendințe care afectează participarea elevilor la EN VIII, având în vedere factori diverși, de la cei individuali până la specificul instituțional. Este esențial să precizăm că fiecare elev este unic, iar modelele statistice, în timp ce sunt utile pentru a identifica tendințe generale, nu pot prezice cu exactitate parcursul fiecărui individ.

Pentru exemplificare, prezentăm câteva scenarii bazate pe modelul statistic utilizat. Este important de menționat că aceste scenarii au caracter *ilustrativ* și își propun să ofere o perspectivă generală asupra modului în care diferiți factori pot influența participarea la EN VIII. În exemplificările noastre, am inclus și variabila etnie, bazându-ne pe date concrete și observații, fără a avea intenția de a face generalizări sau de a crea stereotipuri. Trebuie reținut că etnia este doar unul dintre multiplii factori care pot influența performanța școlară și este prezentată în acest context strict pentru analiza datelor, nu pentru a sugera cauze intrinseci ale succesului sau nereușitei școlare.

Având în vedere aceste clarificări, se recomandă abordarea următoarelor exemple ținând cont de complexitatea realităților educaționale și recunoașterea faptului că fiecare elev este influențat de o combinație unică de factori.

- ❖ **Exemplu scenariu 1:** Un elev cu vârsta de 16 ani, de etnie romă, dintr-o școală gimnazială cu puțini elevi înscriși în clasa a VIII-a (10 elevi), care este structură arondată și este localizată în mediul rural are o probabilitate medie de aproximativ 24% de a fi prezent, de aproximativ 25% de a fi absent și de cca 50% de a nu absolvi clasa a VIII-a în sesiunea din vară.

- ❖ **Exemplu scenariu 2:** Un elev cu vârsta de 16 ani, înscris în clasa a VIII-a în cadrul unei școli profesionale mici (15 elevi de clasa a VIII-a), cu predare normală și învățământ la zi, din mediul rural are o probabilitate medie de aproximativ 60% de a fi prezent, de aproximativ 9% de a fi absent și de cca 31% de a nu absolvi clasa a VIII-a în sesiunea din vară.
- ❖ **Exemplu scenariu 3:** O elevă cu vârsta de 15 ani, dintr-un colegiu național de dimensiuni medii (52 elevi de clasa a VIII-a), localizat în mediul urban, are o probabilitate medie de aproape 99% de a fi prezentă, de aproximativ 0,15% de a fi absentă și de cca 1% de a nu absolvi clasa a VIII-a în sesiunea din vară.
- ❖ **Exemplu scenariu 4:** O elevă cu vârsta de 16 ani, de etnie romă, înscrisă la începutul clasei a VIII-a în cadrul unei școli profesionale cu puțini elevi înscriși (15 elevi de clasa a VIII-a), la frecvență redusă, din mediul urban are o probabilitate medie de aproximativ 15% de a fi prezentă, de aproximativ 11% de a fi absentă și de cca 74% de a nu absolvi clasa a VIII-a în sesiunea din vară.
- ❖ **Exemplu scenariu 5:** Un elev, cu vârsta de 16 ani, dintr-o școală gimnazială care a avut înscriși la începutul anului școlar 16 elevi în clasa VIII-a și care oferă și programe de frecvență redusă, structură arondată din mediul rural, are o probabilitate medie de aproximativ 41% de a fi prezent, de aproximativ 21% de a fi absent și de cca 38% de a nu absolvi clasa a VIII-a în sesiunea din vară.

3. Rezultate ale cercetării calitative

3.1. Scurtă prezentare a școlilor cuprinse în cercetare și a contextelor comunitare în care se află

Așa cum a fost detaliat în capitolul referitor la metodologia de cercetare, investigația calitativă a cuprins opt unități de învățământ, ale căror caracteristici sunt prezentate sintetic în cele ce urmează.

Școala nr. 1

Școală din mediul urban (fostă comună limitrofă), transformată în liceu tehnologic, cu un efectiv de aproximativ 400 de elevi, în scădere față de anii anteriori. Cea mai mare provocare a școlii o reprezintă fluctuația cadrelor didactice și numărul foarte mare de elevi care provin din familii dezorganizate sau cu un nivel foarte scăzut socio-economic, respectiv elevi care provin de la centrul pentru copii instituționalizați din proximitate. Din totalul de 25 de elevi de clasa a VIII-a, 4 elevi se aflau în plasament, iar 15 proveneau din familii monoparentale.

În ultimii ani școala a avut o participare la EN VIII de 70-75% din totalul elevilor înscriși la început de an școlar. Principalul motiv al neparticipării este legat de faptul că o parte dintre elevii de clasa a VIII-a rămân corigenți sau repetenți. Ponderele elevilor care nu au finalizat clasa a VIII-a în sesiunea din vară este de 36%.

Școala nr. 2

Școală din mediul rural, structură a unei școli din mediul urban, cu o populație preponderent de etnie romă (80%), cu o situație socio-economică defavorizată. Mare parte dintre elevi se autodeclară de etnie romă, dar nu vorbesc limba romani. La clasa a VIII-a, dintr-un efectiv de 12 elevi, 11 erau de etnie romă.

Școala beneficiază de serviciile unui profesor de sprijin și ale unui consilier școlar, dar nu a obținut (încă) aprobarea alocării unui mediator școlar. Școala implementează un proiect în cadrul programului PNRAS, reușind astfel să organizeze pregătire remedială pentru elevi și să le asigure o masă și rechizite. În școală se învață în două schimburi; elevii de gimnaziu învață în schimbul de după-amiază. Regimul de predare este normal și forma de învățământ la zi, iar predarea se face în limba română.

O bună parte dintre părinți nu au locuri de muncă stabile, lucrând ca zilieri. Nivelul lor de educație este scăzut, în special în rândul mamei (0-4 clase), tații având aproximativ 8 clase. Unii dintre elevii de gimnaziu, mai ales dintre cei din clasele a VII-a și a VIII-a, lucrează și ei ca zilieri (agricultură, silvicultură), pentru a-și ajuta financiar familia.

În anul școlar 2022/2023, dintre cei 12 elevi de clasa a VIII-a, numai 7 au promovat și numai 3 au susținut EN VIII la ambele discipline. Procentul de neparticipare a fost de 75% (nepromovare clasa a VIII-a și absenteism la cel puțin o disciplină de examen).

Școala nr. 3

Școală din mediul rural, cu un fenomen amplu de migrație a copiilor către alte unități de învățământ. Migrația se manifestă încă de la grădiniță, spre unitățile din mediul urban, fiind cauzată de faptul că mulți părinți au locuri de muncă la oraș și, ca urmare, preferă să își ducă copiii la școală în oraș. Majoritatea populației școlare provine din familii dezorganizate și defavorizate socio-economic și educațional. Unii dintre elevii școlii trăiesc la limita subzistenței.

Cei care nu au frecventat școala sunt plecați din localitate împreună cu părinții (în țară sau în străinătate), dar școala nu are niciun document oficial pentru a consemna situația reală a acestor elevi. Chiar și în rândul elevilor care au promovat clasa a VIII-a, absenteismul este foarte crescut. În comunitate există obiceiul ca fetele să se „căsătorească” / să trăiască în uniune consensuală de la vârsta de 14-15 ani, context în care abandonează școala.

La clasa a VIII-a au fost înscriși 14 elevi, din care doar 9 elevi au frecventat școala în mod curent. 4 elevi nu au participat la EN VIII, fiind corigenți la disciplinele de Evaluare Națională.

Școala nr. 4

Școală coordonatoare din mediul rural, cu 5 structuri școlare arondate, având majoritatea profesorilor calificați și titulari. Problema neparticipării la EN VIII se înregistrează la școala cu personalitate juridică, nu și la școala gimnazială arondată.

Populația școlară este preponderent de etnie romă, vorbitoare de limba romani. Membrii comunității sunt practicantii ai unui cult religios neoprotestant. Fetele abandonează școala în jurul vârstei de 14-15 ani pentru „căsătorie” (clasele a V-a sau a VI-a), iar băieții la 16-18 ani pentru a munci împreună cu familia. Puțini dintre elevi continuă studiile în învățământul liceal sau profesional, pentru obținerea unei calificări.

În anul școlar 2022/2023 școala a avut 1747 de copii preșcolari și elevi, dintre care 63 de elevi în clasa a VIII-a (iar dintre aceștia, 52 în clasa a VIII-a în școala coordonatoare). Aproximativ 70% dintre elevii înscriși la început de an școlar finalizează clasa a VIII-a. În anul școlar curent, doar 25% dintre elevii care au absolvit clasa a VIII-a în sesiunea din vară s-au prezentat la examenul național. Acești elevi se orientează în ponderi relativ egale spre liceu, respectiv spre o școală profesională, însă unii dintre aceștia abandonează studiile pe parcursul învățământului secundar superior.

Școala nr. 5

Școală din mediul urban, cu un efectiv de 519 elevi. Majoritatea elevilor sunt de etnie romă, iar familiile se confruntă cu diferite vulnerabilități sociale și economice.

Elevii (mai ales băieții) sunt încurajați de familii să practice sporturi de performanță ajungând, astfel, să ofere mai puțină importanță învățării. Părinții tind să fie mai interesați ca elevii să dobândească o calificare pentru a se putea integra cât mai rapid pe piața muncii și mai puțin de continuarea studiilor la un liceu.

Elevii au declarat că și-ar fi dorit să poată participa la EN VIII, însă au avut dificultăți de a promova la matematică. În anul școlar 2022/2023 dintre cei 23 elevi înscriși în clasa a VIII-a la forma de învățământ de zi, doar 14 au participat la ambele probe ale EN VIII (unii elevi provenind din repetenție), rata de participare fiind de 60,86%. Cea mai mare parte a elevilor înscriși la cursurile cu frecvență redusă nu au finalizat clasa a VIII-a în sesiunea din vară.

Școala nr. 6

Școală structură a unui liceu teoretic din mediul rural, cu un efectiv de 159 elevi, majoritatea provenind din localitate.

În opinia profesorilor intervievați, principala provocare a școlii o reprezintă elevii de etnie romă, vorbitori de limba romani, cu participare școlară scăzută și dificultăți în învățarea limbii române. Dintre aceștia, gimnaziul este frecventat și cu greu finalizat de băieți, iar o mare parte dintre fete abandonează școala și se „căsătoresc” în jurul vârstei de 12 ani. Comunitatea din care provin acești elevi este numeroasă și respectă tradițiile române. Cu toate acestea, membrii comunității nu au completat declarația de apartenență la etnia romă, prin urmare în școală nu există mediator școlar și nici programe de sprijin adaptate specificului comunității.

Dintre cei 16 elevi ai clasei a VIII-a, 2 elevi au rămas repetenți din cauza absenteismului, iar 6 elevi au fost absenți la una sau ambele probe.

Școala nr. 7

Școală din mediul urban, singura școală din oraș care cuprinde toate nivelurile de învățământ preuniversitar. Situată la periferia orașului, în ultimii ani, școala a înregistrat o scădere considerabilă a populației școlare, din cauza migrației copiilor din proximitatea școlii către alte școli din oraș (considerate de părinți „mai bune”). Fenomenul transferurilor se înregistrează de patru ani, când aici au fost înscriși elevi cu dizabilități grave și/sau cu CES; anterior școala era apreciată de părinți ca fiind o „școală bună”.

Majoritatea familiilor din comunitatea școlii sunt sărace (multe dependente de bursa socială a copilului), situația de defavorizare economică și socială marcând puternic dezvoltarea și parcursul școlar al elevilor.

O provocare suplimentară a școlii o reprezintă școlarizarea copiilor din centrul de plasament pentru situații de urgență, aceștia confruntându-se cu dificultăți emoționale și, implicit, educaționale.

În anul școlar 2022/2023, ponderea elevilor care nu au absolvit clasa a VIII-a în sesiunea de vară a fost de aproximativ 37%.

Școala nr. 8

Școală structură dintr-o localitate izolată și defavorizată socio-economic, din mediul rural. Populația majoritară este de etnie romă. Normele comunitare, nivelul scăzut de educație al părinților, provocările cu care se confruntă școala (fluctuația personalului didactic, dotări insuficiente, lipsa unei strategii adecvate privind ameliorarea absenteismului și a abandonului școlar) reprezintă un cumul de factori determinanți pentru masiva dezangajare școlară a elevilor. Practic, numărul de elevi ai școlii scade de la un nivel la altul, astfel că, dintre cei care intră în clasa a V-a, aproape jumătate se pierd până la începutul clasei a VIII-a, fie din cauza abandonului, fie a situațiilor de repetenție. Doar o parte dintre elevii care finalizează clasa a VIII-a își continuă studiile; aceștia optează, în general, pentru învățământul profesional, dar mulți îl abandonează pe parcurs.

În anul școlar 2022/2023, la ciclul gimnazial au fost școlarizați 74 de elevi. Dintre cei 12 elevi de clasa a VIII-a, 9 elevi au promovat, însă niciunul nu a participat la EN VIII.

3.2. Participarea elevilor la Evaluarea Națională

3.2.1. Participarea la sesiunea de simulare a EN VIII 2023

Analiza participării/neparticipării elevilor la sesiunile de simulare a EN VIII evidențiază câteva **tendențe** la nivelul școlilor vizitate:

Neparticiparea la simularea EN VIII pare a fi un prim **indicator pentru absența elevilor la examenul național**. În școlile vizitate, s-a observat că mulți dintre elevii care au absentat la simulare au absentat și la EN VIII.

În unele comunități, elevii au participat la simularea EN VIII în ponderi mai mari decât la examenul final. Situația se datorează, probabil, **calendarului simulării**, când elevii au șanse mai mari să fie prezenți în comunitate pentru că nu sunt începute activitățile sezoniere; în perioada EN VIII, o parte dintre elevi pleacă din comunitate pentru diferite activități sezoniere, împreună cu familia.

Conform opiniilor directorilor și profesorilor din școlile vizitate, rezultatele obținute la simularea pentru EN VIII nu influențează în mod direct **decizia elevilor de a participa sau nu la EN VIII**. Cu toate acestea, obținerea de note mici la simularea EN VIII i-a determinat pe unii dintre elevii din aceste școli să nu participe la examenul național.

Pentru alți elevi, participarea la simularea EN VIII și notele obținute au constituit un semnal de alarmă, un avertisment pentru **nevoia de a se pregăti mai bine pentru examen**. Totuși, această atenționare este apreciată a fi tardivă pentru acei elevi care au rămâneri în urmă considerabile. Astfel, profesorii au declarat că încearcă să-i ajute în învățare pentru îmbunătățirea rezultatelor, însă „*este destul de târziu pentru unii dintre ei, și dacă nu au venit tot anul, e greu să-i aduci acum la final mai mult la școală, să lucreze/să se implice mai mult...*” (director); *rezultatele la simulare îi mai scutură puțin mai degrabă pe copiii mai conștiincioși, dar timpul e foarte scurt apoi să recupereze ceea ce nu și-au însușit* (profesor).

Rezultatele obținute de elevi la simularea pentru EN VIII sunt **valorificate** de profesori în activitatea de la clasă. Conform declarațiilor profesorilor de limba română și de matematică din școlile investigate, simulările de examen sunt utile **pentru identificarea lacunelor în învățare, pentru stabilirea și implementarea unor demersuri de ameliorare**. Contextul simulării pentru EN VIII poate oferi o imagine de ansamblu la nivelul școlii, cu privire la competențele elevilor dezvoltate la disciplinele de examen și poate orienta activitățile de la clasă, remediale sau de pregătire suplimentară.

Pentru o parte dintre elevii și părinții din școlile vizitate, rezultatele de la simularea pentru EN VIII sunt apreciate ca fiind puțin importante. Astfel, în multe situații, rezultatele obținute de elevi la simularea pentru EN VIII nu constituie un stimul pentru învățare, ci mai curând o conștientizare pentru nivelul redus de pregătire și **o anticipare a rezultatelor slabe**/a situației de corigență de la final de an școlar. Pentru familiile elevilor care au obținut rezultate slabe la simulare, această situație nu a constituit o informație relevantă nici pentru mai buna susținere a copiilor pe parcursul școlar, nici pentru orientarea acestora către un domeniu profesional sau altul.

3.2.2. Participarea elevilor la EN VIII 2023

- **Situația participării la EN VIII în anul școlar 2022/2023 se înscrie, în general, în tendințele din ultimii ani și este influențată de mulți factori comunitari, școlari, individuali.**

Participarea elevilor la EN VIII este condiționată de promovarea clasei a VIII-a și este influențată de motivația pentru învățare, de interesul pentru continuarea studiilor în nivelurile de educație următoare și de susținerea pe care aceștia o primesc din partea familiilor lor.

Promovarea clasei a VIII-a determină înscrierea automată a elevilor la EN VIII. Datele de cercetare colectate din cele opt unități de învățământ vizitate arată că, pentru unele școli, **finalizarea clasei a VIII-a este un prim filtru pentru accesul elevilor la examenul național**. Ponderi relativ ridicate de elevi aflați în situație de repetenție sau de corigență în aceste școli indică o selecție a elevilor care nu pot obține rezultate satisfăcătoare la EN VIII sau pentru care există supoziția că nu se vor prezenta la examen. Școala poate obține, astfel, o rată bună a participării la EN VIII (calculată prin raportarea numărului de elevi prezenți la numărul celor înscriși) și o medie generală satisfăcătoare. În lotul de școli vizitate au fost identificate situații în care ponderea elevilor care nu promovează clasa a VIII-a în sesiunea din vară depășește o treime din numărul elevilor înscriși la început de an școlar. La nivelul părinților elevilor din aceste școli se constată un nivel redus de informare cu privire la EN VIII și o resemnare față de neparticiparea la examen.

În categoria elevilor care nu finalizează clasa a VIII-a și, implicit, nu se pot prezenta la Evaluarea Națională sunt și cei care **abandonează școala pe parcurs**. Această categorie este consistentă, având în vedere că îi cuprinde pe elevii reînscriși automat în clasa nefinalizată, până la împlinirea vârstei de 18 ani. Datele de cercetare arată că avansarea în vârstă scade semnificativ șansele de revenire la școală pentru elevii care nu au finalizat clasa a VIII-a odată cu cohorta teoretică.

Datele de teren colectate în cadrul prezentului studiu evidențiază că unii dintre elevi conștientizează faptul că **pe parcursul școlii nu au dobândit competențele necesare**, iar acest fapt îi determină să nu participe la EN VIII.

Prezența la examenul național este influențată, de asemenea, de **atitudinea elevilor față de școală**, concordantă în cele mai multe situații cu cea a familiilor lor. Preocuparea pentru independența financiară sau pentru sprijinirea familiei, în defavoarea învățării, influențează neparticiparea la EN VIII.

Posibilitatea de acces în învățământul profesional fără a fi participat la EN VIII este un alt determinant al neparticipării la examenul național, pentru unii dintre elevi. Această opțiune alimentează argumente precum: *nu mă duc la școală, nu-mi trebuie* (elev); *acești elevi refuză să participe pentru că știu că merg pe profesional, vor să învețe o meserie* (profesor diriginte).

Elevii cu cerințe educative speciale (CES) constituie o categorie puțin susținută de practicile incluzive de la nivelul școlilor și de procedurile de înscriere și participare la EN VIII. Pe de o parte, în unele dintre școlile vizitate s-a observat că participarea elevilor cu CES la Evaluarea Națională nu este încurajată, aceștia regăsindu-se în situații de corigență sau chiar de abandon. Participarea elevilor cu CES la EN VIII este redusă și din cauza reglementărilor limitate din metodologia de organizare și desfășurare a Evaluării Naționale pentru absolvenții de clasa a VIII-a, care nu are în vedere toate categoriile de cerințe speciale cu care se pot confrunta elevii.

- **La nivelul școlilor defavorizate, participarea redusă a elevilor la EN VIII se păstrează de la un an la altul.**

Școlile vizitate și care se confruntă cu participare redusă la EN VIII nu sunt la prima experiență de acest gen. **Tendențele** de la nivelul școlilor sunt anticipate de profesori – *Tendința, în mare, este aceeași, la fel și acum doi ani* (profesor) – prin luarea în considerare a **multipli factori de influență** familiali, școlari, comunitari, individuali (ex. atitudinea elevilor, a familiilor, a comunității cu privire la educație; ponderea crescută a elevilor care nu mai frecventează școala și sunt reînscriși automat în clasa pe care nu au absolvit-o; lipsa unor strategii eficiente de adaptare curriculară la nivel de școală etc.). Astfel, în lotul de școli

vizitate au fost identificate situații în care stabilitatea pe post și nivelul de calificare a profesorilor nu sunt condiții suficiente pentru a asigura participarea elevilor la examenul național.

Rezultatele școlare slabe înregistrate de elevi pot constitui un indicator pentru scăderea, în timp, a participării la examenul național de la clasa a VIII-a. Informațiile oferite de actorii școlilor vizitate corelează scăderea participării la EN VIII cu aspecte precum: scăderea motivației pentru învățare și obținerea de note mici, determinate de perioada pandemiei; reproducerea unor modele din familie sau comunitate privind inutilitatea școlii; implicarea redusă în învățare.

În multe dintre comunitățile vizitate în care s-a înregistrat participare redusă la EN VIII, s-a generalizat opinia cu privire la **suficiența absolvirii gimnaziului**, în special dacă în comunitate nu există unități de învățământ care să asigure școlarizarea elevilor în nivelurile de educație superioare. Absolvirea gimnaziului răspunde unor nevoi minimale de învățare ale tinerilor și unor așteptări reduse din partea familiilor acestora: învățarea scris-cititului și socotitului, obținerea adeverinței de școlarizare utilă pentru dobândirea permisului de conducere.

La nivelul școlilor vizitate și care înregistrează ponderi mari de neparticipare la EN VIII au fost identificate exemple relevante care pot fi cuprinse în categorii-tip de elevi în risc de neparticipare la evaluare. Aceste exemple au potențial de generalizare și pot orienta măsurile necesare a fi adoptate la nivelul sistemului de învățământ, pentru susținerea participării la educație a tinerilor vulnerabili, pentru prevenirea și combaterea fenomenului de neparticipare la evaluările și examenele naționale.

Exemple de categorii de elevi în risc de neparticipare la EN VIII:

- Elevii proveniți din centre de plasament sunt, frecvent, candidați la neparticipare la EN VIII, având în vedere frecvența scăzută la ore, la care se adaugă lipsa de supraveghere și de implicare din partea adulților/familiei.
- Elevi cu părinți decedați sau plecați la muncă în străinătate, care au preluat în gospodărie rolurile părinților, în defavoarea învățării. Asociată cu lipsuri materiale, această situație îi determină pe copii să muncească de timpuriu, să renunțe la școală sau, dacă o continuă, să se orienteze cu prioritate către școala profesională, pentru care nu este necesară participarea la EN VIII.
- Elevi asupra cărora grupul de prieteni a avut o influență negativă și i-a determinat să aibă absenteism școlar ridicat, care se corelează cu rămânere în urmă în învățare, cu situații de corigență, implicit cu imposibilitatea de a participa la EN VIII.
- Elevi proveniți din familii tradiționale române care se „căsătoresc” la vârste fragede, când încă au vârsta teoretică pentru învățământul obligatoriu (12-14 ani fetele, 15-17 ani băieții) și pentru care școala nu mai este o prioritate.
- Elevi beneficiari ai burselor sociale care și-au îmbunătățit frecvența școlară, dar care așteaptă obținerea unor beneficii materiale, financiare pentru orice acțiune desfășurată în școală, inclusiv Evaluarea Națională.
- Elevi care își doresc învățarea unei meserii și realizarea de activități aducătoare de venit, a căror practicare nu este condiționată de continuarea studiilor după clasa a VIII-a și nici de obținerea unui certificat de calificare (de exemplu: vânzător ambulant, diferite categorii de meșteșuguri locale).
- Elevi cu CES care au primit recomandare de la CJRAE pentru urmarea școlii profesionale, la care au acces și fără a participa la EN VIII.

Există, totuși și **exemple** de elevi care, contrar riscului de neparticipare la EN VIII, **se prezintă la examen:**

- Elevi care provin din familii (inclusiv familii roma tradiționale) în care autoritatea recunoscută (de regulă, tatăl sau bunicul patern) impune participarea la educație.
- Elevi cu interese sau aptitudini pentru anumite domenii la care au acces doar prin continuarea studiilor la nivel liceal, universitar.

3.3. Factori de influență pentru neparticiparea la EN VIII 2023

3.3.1. Factori școlari care influențează neparticiparea la EN VIII

Interviurile realizate cu profesorii și cu diriginții participanți la cercetare au arătat că, în cea mai mare parte, aceștia apreciază că **factorii determinanți ai neparticipării la EN VIII țin cu prioritate de aspecte din afara școlii**. Astfel, au fost invocate: lipsa de sprijin din partea familiilor, nivelul socio-economic scăzut al părinților, motivația redusă pentru învățare. În interviuri au fost mai rar abordate aspecte circumscrise factorilor școlari precum: dezvoltarea competențelor profesorilor de a lucra adaptat/individualizat cu elevii în risc, dezvoltarea competențelor profesorilor în aria evaluării și dezvoltării unor planuri individuale de intervenție fundamentate pe rezultatele acestor evaluări, dezvoltarea competențelor echipei de conducere de a monitoriza rezultatele/impactul unor activități de sprijin pentru elevi etc.

Această abordare comportă două riscuri importante:

- Pe de o parte, școala va aloca resurse mai reduse pentru intervenții ameliorative care țin de factorii școlari de influență, considerându-i mai puțin importanți (în special din aria capacității instituționale de școlarizare a copiilor în risc, adaptare curriculară, dezvoltarea de planuri individuale de învățare, evaluare formativă).
- Pe de altă parte, școala va avea șanse mai reduse de a promova măsuri complexe de intervenție (abordări integrate), în care să fie vizate, concomitent, factori de risc școlari și extrașcolari.

➤ **„Normalitatea” neparticipării la EN VIII în școlile cu ponderi mari de elevi aflați în risc de eșec școlar**

Datele de cercetare calitative arată faptul că majoritatea școlilor investigate consideră „normal” ca elevii aflați în risc de eșec școlar să nu participe la EN VIII. Principala preocupare a majorității echipelor de conducere investigate este ca acești elevi să reușească **să finalizeze clasa a VIII-a și să își continue studiile în învățământul profesional**. Cum în cazul învățământului profesional nu există obligativitatea susținerii Evaluării Naționale, este explicabil de ce nici elevii, dar nici profesorii sau echipele de conducere nu consideră că este o prioritate și o nevoie participarea la EN VIII. Dintr-o perspectivă pragmatică, „ținta” urmărită este, în principal, aceea de a finaliza învățământul obligatoriu cu o calificare ce poate asigura o inserție facilă pe piața muncii.

Această alegere „pragmatică” poate avea implicații și asupra imaginii școlii din perspectiva rezultatelor înregistrate la EN VIII. Astfel, directorii intervievați admit faptul că neparticiparea la EN VIII a elevilor cu rezultate slabe (pe parcursul gimnaziului și la simulări) ridică media școlii la EN VIII (care este calculată prin raportarea la rezultatele elevilor prezenți). Cu toate acestea, directorii declară că școlile fac eforturi de a sprijini participarea la EN VIII, prin asigurarea de pregătire suplimentară pentru acest examen, precum și prin numeroase alte activități remediale organizate pentru elevii care au rămăneri în urmă în învățare.

Elevii neparticipanți la EN VIII care au fost intervievați în cercetarea de față au prezentat o perspectivă proprie cu privire la această stare de fapt. Cei mai mulți au declarat că, încă de la începutul clasei a VIII-a, li s-a atras atenția că este nevoie să muncească mai mult pentru a se pregăti în mod adecvat pentru acest examen. În același timp, elevii au recunoscut că, din cauza lacunelor în învățare, multe dintre activitățile de la clasă sau cele de pregătire suplimentară au fost dificile pentru ei, ceea ce a condus la **demotivare**,

absenteism și percepția că învățământul liceal „nu este de ei”. Feedbackul și sprijinul primit de la profesorii de limba și literatura română, respectiv de matematică nu a fost suficient pentru depășirea lipsurilor constatate, iar activitățile de învățare în care s-au implicat nu au condus la progresul așteptat. Chiar dacă unii profesori diriginți i-au încurajat pe elevi să participe la EN VIII, în final s-a ajuns la insucces: *„am promis doamnei că vom învăța mai mult, dar după câteva zile începeam să absentez din nou, pentru că îmi era greu, nu înțelegeam ce ni se predă, chiar dacă întrebam profesorii sau pe un coleg...”* (elev).

➤ **Dificultăți de învățare manifestate pe parcursul anilor de școală**

Interviurile realizate în școlile incluse în studiu arată că, pe întreg parcursul ciclului gimnazial, elevii neparticipanți la EN VIII și-au dezvoltat cu dificultate competențele vizate de acest examen. Clasa a VIII-a este un moment al „adevărului”, pentru că ajung să participe la o evaluare cu subiecte elaborate la nivel național:

„Doamnele profesoare au încercat să lucreze cu ei pe modele de subiecte, însă lucrurile au mers cu dificultate, elevii au lipsit de la orele de pregătire intensivă..., subiectele li s-au părut foarte dificile, în special la matematică; au avut dificultăți și la limba română, cu înțelegerea unui text la prima vedere.” (profesor)

Profesorii intervievați în cadrul studiului indică faptul că **mulți dintre elevii în risc acumulează rămăneri în urmă an cu an**, unii vin din ciclul primar fără competențe de literație sau matematică de bază, iar ulterior întâmpină dificultăți tot mai mari. În același timp, unii dintre profesori nu au suficiente competențe, timp sau contextul de a lucra în mod individualizat cu elevii în risc. Mai mult, în cazul școlilor participante la cercetare (atât din mediul urban, cât și din mediul rural) există o rată relativ ridicată de fluctuație a cadrelor didactice, ceea ce afectează continuitatea activităților remediale cu acești copii.

➤ **Practici de comunicare a școlii cu privire la participarea la EN VIII**

Cercetarea de teren a relevat anumite situații punctuale în care unii actori școlari nu încurajează suficient sau chiar **descurajează participarea la EN VIII** a elevilor de la care se anticipează rezultate nesatisfăcătoare. Astfel, au fost identificate câteva cazuri izolate de elevi care, chiar dacă au reușit să promoveze clasa a VIII-a, nu au participat la evaluare, din necunoaștere, neimplicare a familiilor, credit acordat mesajelor transmise direct sau indirect de către școală, lipsa de sprijin și încurajare din partea profesorilor și a echipelor de conducere:

„Pe mine nu m-au chemat. Din toată clasa, doar 4 copii au fost aleși, cei mai buni din clasă. Doamna de serviciu ne-a spus înainte cu o săptămână care sunt copiii aleși să meargă la examen. [...] Mie mi-a scris un coleg pe telefon că nu trebuie să merg la examen, pe el l-a anunțat doamna de serviciu. Cu o seară înainte de evaluare, dânsa a scris aceluiași coleg că dacă vor, să mă ia și pe mine. [...] Doamna directoare m-a întrebat de ce nu am participat și i-am spus că pe mine nu m-au chemat, dar ea nu a zis nimic.” (elev)

Datele colectate prin interviuri au evidențiat că nu există astfel de practici sistematice de descurajare a participării, ci doar cazuri izolate. Deși au existat unii elevi care au indicat faptul că li s-a spus sau sugerat să nu se prezinte la evaluare, majoritatea elevilor și părinților intervievați au afirmat că **profesorii i-au încurajat să participe**, lucru pe care l-au susținut și cadrele didactice, diriginții și directorii participanți la cercetarea de teren. Fenomenul de descurajare a participării la EN VIII este semnalat de unii directori, însă ca practică a altor unități școlare:

„Decizia prin care unii elevi nu sunt promovați, fie sunt descurajați să se înscrie la EN VIII... În unele școli din județ am mai auzit de acest lucru, la noi nu se întâmplă, dimpotrivă, ne dorim ca toți elevii să se prezinte și să meargă mai departe cu o medie cât mai bună. Rezultatul la nivelul școlii nu este o presiune pentru imaginea școlii, pentru că noi știm cât lucrăm cu acești copii și de unde-i luăm... Așa ar trebui să înțeleagă toți efortul nostru. Noi încercăm să-i susținem să termine clasa a VIII-a și să participe cu toții la EN VIII, însă imediat ce își

dau seama că au și varianta de a merge la profesională fără susținerea EN VIII, nu mai avem o posibilitate prea mare de influență.” (director)

➤ **Frecvența școlară deficitară**

Școlile participante la cercetare se confruntă și cu un puternic **fenomen de absentism, în special în rândul elevilor vulnerabili**. Profesorii care predau disciplinele de examen, diriginții, părinții și reprezentanții echipelor de conducere ale școlilor au evidențiat că cei mai mulți dintre elevii care nu au participat la EN VIII au avut probleme de frecvență școlară. Absenteismul reprezintă o barieră importantă privind achizițiile în învățare, așa cum recunosc chiar elevii: *„subiectele de la simularea EN VIII nu au fost grele, dar am luat note foarte mici pentru că nu mi-am dat interesul, nu prea am ajuns la ore și nici la pregătirea suplimentară”* (elev).

Directorii au declarat că au dificultăți în a ameliora frecvența elevilor, chiar dacă au încercat diferite strategii: condiționarea acordării burselor sau a unor ajutoare sociale date de autoritățile locale, de un număr maxim de absențe; sublinierea nevoii de a finaliza gimnaziul pentru participarea la examenul de la școala de șoferi (dorit de mulți dintre elevi); promovarea unor măsuri din aria educației parentale; atragerea autorităților locale sau a unor fonduri din alte programe, pentru organizarea de activități extra-curriculare etc.

„Am avut foarte multe activități gratuite pentru ei, de pregătire suplimentară, însă frecvența lor la aceste activități era foarte slabă, iar majoritatea temelor pentru acasă nu reușeau să le realizeze, motivând că nu au timp, că nu au înțeles, că erau prea dificile. Am ajuns să le dăm teme foarte simple, doar să vedem că își dau interesul, însă în cazul lor nu a funcționat. Cred că unii ar fi reușit doar cu ce ar fi prins din clasă... însă faptul că au lipsit, că au acumulat din ce în ce mai multe goluri i-a făcut să se demotiveze, să-și piardă încrederea că ar putea avea un rezultat bun la EN VIII.” (director)

Profesorii au evidențiat absentismul ca una dintre principalele bariere în învățare, indicând faptul că nu pot progresa în predare, atâta timp cât trebuie să repete aceleași lucruri de nenumărate ori, pentru fiecare elev în parte care lipsește. Așteptările de la elevii care au absentism ridicat devin, astfel, foarte reduse: *„este bine ca îi învățăm măcar să scrie și să citească... aceste achiziții specifice ciclului primar, întrucât chiar în clasele V-VIII încă mai facem alfabetizare cu unii dintre aceștia”* (profesor).

➤ **Situația elevilor cu dizabilități și/sau cu cerințe educative speciale (CES)**

În cadrul școlilor investigate s-a înregistrat o **pondere crescută a elevilor cu CES care nu au participat la EN VIII**. Cu privire la acest aspect, profesorii participanți la interviuri au menționat următoarele aspecte:

- experiența limitată a profesorilor de a lucra cu acești elevi, lipsa pregătirii pedagogice adecvate și a unor exemple de bune practici, a unor resurse de învățare adaptate;
- dificultăți de adaptare curriculară și de tratare diferențiată corelată cu nevoile foarte variate ale elevilor cu CES;
- lipsa personalului specializat (profesori de sprijin) din școli;
- situații multiple de elevi cu CES fără dosar și, implicit, fără posibilitatea de a primi sprijinul suplimentar de care au nevoie.

Ca urmare, profesorii au menționat că acești elevi cu CES au șanse reduse de participare la EN VIII întrucât nu reușesc să dobândească competențele necesare și nu au un progres școlar similar cu cel al colegilor lor.

➤ Situația elevilor remigrați

Elevii care se reîntorc din străinătate reprezintă o provocare semnalată de unele școli investigate. Astfel, sunt situații în care: elevilor remigrați le sunt echivalate studiile pentru un anumit nivel/o anumită clasă, însă competențele reale sunt cu 1-2 clase mai jos; în unele situații, elevii remigrați au probleme de înțelegere și de utilizare a limbii române și, ca urmare, întâmpină dificultăți în învățare. Problemele sunt mai accentuate cu cât momentul revenirii în sistemul de învățământ românesc este mai aproape de EN VIII. Profesorii au declarat că încearcă diferite demersuri de adaptare curriculară pentru elevii remigrați, dar mulți dintre aceștia constituie o categorie de risc pentru neparticiparea la Evaluarea Națională.

➤ Dificultăți legate de climatul școlar

Datele calitative obținute din școlile vizitate au evidențiat că unii dintre elevii care nu au participat la EN VIII au întâmpinat variate **probleme legate de integrarea în mediul școlar**, de comunicare și colaborare cu profesorii și colegii:

- situații de bullying, conflicte verbale, violență, pe fondul dificultăților cu care se confruntă (CES, dezavantaj socio-economic, apartenență etnică);
- număr relativ redus de colegi de școală cu care au relații apropiate; cel mai adesea, persoanele considerate ca făcând parte din grupul de prieteni nu sunt din școală;
- niveluri reduse de încredere în diriginți, profesori sau personalul de sprijin din școală;
- niveluri scăzute de integrare în cazul elevilor care au avut experiența de repetenție/repetenție repetată, diferența de vârstă jucând un rol important în acest sens;
- dificultăți de comunicare cu profesorii de la disciplinele de examen, precum și situații în care s-au simțit excluși/discriminați, în comparație cu alți colegi, considerați „favorizați”.

➤ Rezultate școlare slabe

Majoritatea profesorilor, diriginților și directorilor intervievați reclamă o scădere, în ultimii ani, a interesului elevilor pentru învățare și indică faptul că mulți elevi nu alocă timp să se pregătească pentru EN VIII, în special pentru activitățile de lucru independente, teme și proiectele pentru acasă: „*Clasele din anii trecuți au fost diferite. De cei din acest an trebuia efectiv să tragi de ei, nu au fost nici în săptămâna de pregătire... a fost primul an când elevii din clasa a VIII-a nu au venit la pregătirea pentru examen*” (profesor). Acest lucru este văzut ca o presiune suplimentară asupra activităților de predare de la clasă (de exemplu, nevoia de a alocă un timp special la începutul orei, pentru cei care nu își făceau temele pentru acasă).

Ca urmare, **rezultatele școlare ale elevilor în risc sunt slabe atât la disciplinele de examen, cât și la celelalte discipline de studiu**. În opinia profesorilor, rezultatele școlare slabe sunt efectul unui cumul de factori, precum: lacune în învățare cu care elevii intră în ciclul gimnazial (și care, neremediate la timp, se adâncesc pe măsura parcurgerii gimnaziului); dificultăți de atenție, concentrare; slaba motivație pentru învățare; prezența școlară deficitară; lipsa unui efort constant în învățare.

„Lucrăm la nivelul și potențialul lor, adică ne ducem către 5... Nu aveam cum să lucrăm exerciții de nivel înalt în condițiile în care ei abia le pricep pe cele ușoare. Absentând atât de mult, rămâneau goluri. Și trebuia să reiei continuu materia.” (diriginte)

Este important de observat faptul că, în absența unor competențe de bază ale elevilor și a unor strategii adaptate de predare-învățare-evaluare din partea profesorilor, eforturile indicate de școli pentru remedierea rămănelor în urmă în învățare au un impact limitat. Școlile investigate nu au reușit să identifice întotdeauna strategii didactice prin care să crească nu doar participarea, ci și eficiența acestor activități. În cadrul interviurilor au fost prezentate variate exemple de activități derulate de școli în scopul creșterii participării și rezultatelor la EN VIII, dar profesorii au declarat că atractivitatea acestora în rândul

elevilor în risc rămâne adesea scăzută, limitată de posibilitatea lor de implicare și de preferința acestora pentru contexte care le solicită cu prioritate abilități practice, mai puțin cognitive.

➤ Forma de organizare a procesului de învățământ

După cum a fost semnalat în capitolul introductiv, **participarea la EN VIII variază în funcție de statutul școlii** (coordonatoare sau structură arondată). Această situație s-a regăsit și în unitățile vizitate, chiar dacă pregătirea elevilor la limba română sau la matematică era asigurată de aceleași cadre didactice atât în școala coordonatoare, cât și în cele arondate. În opinia profesorilor și a directorilor participanți la interviuri, există mulți factori extrașcolari care explică aceste diferențe: susținerea pentru educație și învățare asigurată de familie, nivelul de educație și cel socio-economic/material al familiei, efortul individual constant depus de elevi pentru propria învățare.

➤ Transportul școlar

Rezultatele de cercetare calitativă nu au identificat dificultăți cu privire la accesul/transportul elevilor la școală, întrucât majoritatea elevilor investigați sunt din comunitate.

3.3.2. Factori familiari care influențează neparticiparea la EN VIII

Analiza informațiilor colectate prin aplicarea instrumentelor de cercetare calitativă în școlile vizitate a evidențiat aspecte determinante pentru neparticiparea la EN VIII, ce țin de contextul familial: atitudinea familiei față de școală/educație, nivelul de educație al părinților, situația economică a familiei, posibilitatea asigurării pentru copil/copii a unor condiții favorabile învățării, climatul familial.

Datele de cercetare evidențiază că **personalul școlii** (directori, profesori, diriginți) consideră că **factorul cu cea mai mare influență asupra neparticipării la EN VIII îl reprezintă situația problematică a familiilor elevilor, cel puțin din punct de vedere economic și educațional**. Opinia dominantă a reprezentanților școlii este aceea că eforturile lor de susținere educațională/pentru învățare a copiilor nu sunt însoțite de sprijin din partea familiei și că, astfel, se produce un fel de irosire de efort și de resurse. Actorii școlari au menționat că există și elevi care se confruntă cu probleme care țin de mediul familial și totuși reușesc să participe la școală și la EN VIII, dar reprezintă cazuri rare de reziliență individuală, de dorință de „a-și depăși condiția” (profesor).

„Cea mai mare problemă în cazul nostru nu este copilul, ci este părintele. Eu în cazul unor elevi nu am reușit, în patru ani de gimnaziu, să discut o singură dată cu mama sau cu tatăl. Am discutat poate cu o rudă, o soră mai mare, însă nu direct cu părinții. Nu ți se dă voie să intri în viața lor. Unii nu cred că școala e importantă, alții se rușinează... Dacă insiști prea mult, au impresia că ești dușmanul lor, nu că vrei să-i ajuți. Nu poți din păcate să-i influențezi foarte mult, mentalitatea părinților influențează mult cum se descurcă un copil la școală și ce va face în continuare... Elevii în situație de risc sunt, în bună măsură, chiar cei care nu au familia aproape, care trebuie să se descurce singuri.” (diriginte)

➤ Situația de defavorizare socio-economică a familiilor

În cele opt comunități vizitate, s-au întâlnit adesea **probleme legate de situația socio-economică a familiilor**: plecarea la muncă în afara țării a unuia sau chiar a ambilor părinți și lăsarea copiilor în grija altor rude, familii monoparentale (rezultate prin deces, divorț), niveluri scăzute de educație ale părinților, lipsa unor venituri constante (în afara celor provenite din alocațiile copiilor și bursele sociale), șomaj, lipsa unor ocupații aducătoare de venituri constante, munca cu ziua a unuia sau a ambilor părinți și, uneori, chiar și a copiilor mai mari din familie, în special în cazul celor din mediul rural. Astfel de factori sunt de natură a influența negativ posibilitatea și capacitatea de implicare a familiei în viața școlară a copiilor.

Situațiile investigate au arătat că **nivelul redus de educație din familie** limitează adesea implicarea părinților în viața școlară a copiilor, care se manifestă mai degrabă printr-o comunicare ocazională, lipsită de continuitate cu profesorii și printr-un sprijin redus pentru învățarea/educația copiilor lor: pe de o parte, din cauza lipsei cunoștințelor necesare, nu îi pot ajuta pe copii la lecții; pe de altă parte, în familie nu există resurse pentru învățare (cărți, atlase, ghiduri etc.). Astfel, au fost identificate situații în care elevii ajung să își susțină părinții cu niveluri foarte reduse de alfabetizare pentru completarea unor documente solicitate de școală, pentru cunoașterea unor comunicări din partea școlii.

Un alt aspect semnalat în școlile vizitate constă în faptul că mulți dintre elevii din familiile defavorizate **nu au acasă un spațiu propriu și propice pentru învățare**. Acest aspect a fost foarte problematic în special în perioada pandemiei, atunci când orele de curs s-au desfășurat online. Sunt familii ale elevilor din școală care adună laolaltă și 5-7 persoane (de vârste variate, de la minori la adulți) în 1-2 camere. Asociat acestui aspect, este bruiatul sonor generat de activitățile simultane (spălat rufe, pregătit mâncare, gălăgia creată de frați mai mici, discuții între diferite persoane care se află în gospodărie la momentul desfășurării orelor de curs etc.) care este o constantă în gospodăriile elevilor vulnerabili și care a fost cu atât mai evident în perioada școlii online.

Tot pe fondul situației de defavorizare socio-economică a familiei, apare nevoia resimțită de o parte dintre elevii intervievați de a se susține ei înșiși familia din punct de vedere financiar, de a ajunge să aibă un venit constant, de tip salarial cât mai repede cu putință. Școala profesională răspunde într-un timp mai scurt decât liceul, nevoii elevilor de a obține o calificare și de a intra pe piața muncii. În această optică, discuțiile purtate cu elevi, profesori, părinți evidențiază că susținerea Evaluării Naționale are utilitate redusă pentru acești elevi, iar șansele de neparticipare la examenul național sunt crescute.

➤ **Percepția familiilor față de școală și educație**

Declarativ, părinții elevilor din școlile cuprinse în studiu consideră utilă educația pentru copiii lor, însă implicarea nu este pe măsura declarațiilor, conform afirmațiilor profesorilor intervievați. Potrivit personalului didactic din școlile vizitate, există o serie de factori care pot influența neimplicarea familiilor în educația copiilor lor: lipsa de timp, lipsa de resurse sau lipsa de cunoștințe despre educație. În unele situații, frații mai mari sau chiar copiii înșiși trebuie să preia unele dintre sarcinile care ar trebui îndeplinite de părinți.

În cazul comunităților cu populație de etnie romă tradițională vizitate, au fost identificate câteva **aspecte care apar în mod constant în relație cu școala**:

- școala este percepută ca fiind utilă cu prioritate pentru învățarea scrisului, cititului și socotitului;
- absolvirea școlii este văzută ca o oportunitate pentru obținerea adevărinatei necesare înscrierii la școala de șoferi;
- există o tendință de a retrage fetele de la școală de la vârsta de 12-13 ani, neconsiderându-se necesară educația școlară după această vârstă;
- cunoașterea/utilizarea limbii române este deficitară la elevii care vorbesc în familie limba romani.

Pe lângă aceste aspecte, în cazul băieților intervine și nevoia implicării lor în activități lucrative aducătoare de venit (de exemplu, comerț cu fructe și legume, valorificare fier vechi etc.) fapt care limitează sau chiar anulează timpul necesar pentru participare școlară și pentru învățare. Cutumele comunității (de exemplu, luarea deciziilor de către membrii masculini ai familiei, aranjarea „căsătoriilor” copiilor, „căsătorii timpurii”, retragerea de la școală pentru implicarea în activități lucrative alături de familie etc.) sunt cu atât mai evidente atunci când acestea intră în conflict cu participarea copiilor la educație și continuarea studiilor în niveluri de educație superioare.

Participarea copiilor la activități de educație remedială, realizarea temelor și frecventarea școlii pot fi afectate de resursele și sprijinul familiei, condiții în care rămănerile în urmă în învățare se aprofundează, iar continuarea studiilor, inclusiv participarea la Evaluarea Națională, nu mai constituie o prioritate.

Datele din cercetarea calitativă au evidențiat și efecte ale migrației temporare a familiilor în străinătate, asupra participării copiilor la școală și la examenele naționale. Pe fondul migrației temporare a familiilor împreună cu copiii (uneori pentru perioade de câteva luni consecutive), aceștia înregistrează rămăneri în urmă în învățare, scăderea motivației pentru învățare, scăderea șanselor de a obține rezultate satisfăcătoare la Evaluarea Națională, toate conducând, în general, la neparticiparea la EN VIII.

3.3.3. Factori individuali care influențează neparticiparea la EN VIII

➤ Motivație și interes față de școală

Din perspectiva cadrelor didactice și a directorilor, **dezinteresul elevilor față de școală și lipsa motivației pentru învățare** reprezintă principalii factori care conduc la fenomenul neparticipării la EN VIII. Aceștia se manifestă pe fondul dezinvestirii educației ca factor determinant pentru succesul în viață, coroborat cu nivelul de trai foarte scăzut (de subzistență) și cu mentalitatea din familie și din comunitate.

Pentru mulți dintre elevii care nu au participat la EN VIII 2023 intervievați, mai ales pentru cei din comunitățile rome, este dezirabilă încheierea parcursului educațional la nivelul pe care îl pot accede în cadrul școlii din comunitățile locale. Participarea la examenul național de la finalul clasei a VIII-a devine, astfel, lipsită de o motivație practică pentru interesele elevilor. Totodată, normele comunitare influențează major perspectiva de viață a elevilor, preocupările lor fiind mai mult legate de întemeierea unei familii încă de la vârstele adolescenței și mai puțin de succesul școlar. În acest context, se creează premisele absenteismului, inconsecvenței și abandonului școlar.

Părinții și elevii din școlile vizitate recunosc valoarea socială a educației, însă nu consideră că aceasta este calea care să le poată asigura ieșirea din condiționările sociale ale vieții lor cotidiene, pentru a putea accede la succesul școlar care să aducă schimbări semnificative vieții lor: „*să fie lăsat copilul să facă ce îi place, degeaba îl forțăm să se facă procuror dacă nu are nicio șansă*” (părinte). Astfel, elevii și familiile găsesc modalități alternative școlii, precum: implicarea elevilor în activitățile „economice” ale familiei, munca ocazională, mic comerț.

➤ Stil de viață și preocuparea pentru viitor

Din discuțiile cu elevii care nu au participat la EN VIII 2023, reiese o preocupare redusă pentru viitor a acestora, fiind rare situațiile în care ei au vorbit despre anumite **interese de dezvoltare sau proiecții de viitor**, diferite de cele preluate din modelele comunității. Acest aspect este pus adesea pe seama lipsei maturității copiilor sau a lacunelor privind factorii contextuali de sprijin, necesari pentru a crea premisele unor astfel de preocupări.

Elevii dedică foarte puțin timp activităților educaționale într-o zi normală de școală (deloc sau maxim o oră, conform declarațiilor părinților). Timpul liber îl alocă jocului, socializării sau implicării în activitățile lucrative derulate împreună cu familia. O mică parte dintre cei intervievați sunt implicați în activități sportive.

➤ Probleme de sănătate, situații de dizabilitate și/sau CES

În școlile investigate, una dintre categoriile de elevi care au avut o participare redusă la EN VIII este reprezentată de elevii cu CES.

Pe de o parte, este vorba despre **elevii certificați cu CES ce aparțin de cele mai multe ori categoriilor A (dizabilități) și B (tulburări specifice de învățare)**, conform definiției OCDE (2013). Majoritatea dintre cele opt școli vizitate sunt din comunități defavorizate și nu au personal specializat pentru diagnostic și intervenție: „mulți copii au CES, însă nu sunt diagnosticați”; „este foarte dificil procesul de eliberare a certificatului copilului cu CES”; „o parte nu au nici certificat, deci nu avem idee care sunt, cu adevărat dificultățile lor de învățare și care sunt strategiile care pot să ducă la progres în învățare în cazul lor” (profesori).

Pe de altă parte, neparticiparea la EN VIII face trimitere la **elevii certificați cu CES din categoria C**, conform definiției OCDE (2013), respectiv cu cerințe educaționale generate de factori socio-economici, culturali și/sau lingvistici. Această categorie de CES nu este în mod uzual certificată în țara noastră, astfel elevii respectivi nu pot beneficia de suportul și asistența psihopedagogică necesară, fapt ce le reduce considerabil șansele de participare la EN VIII. Un alt aspect evidențiat de acest studiu vizează dificultățile școlare (ilustrate de categoria C a definiției OCDE 2013) generate de insuficienta cunoaștere a limbii române la debutul școlarizării, limba în care elevii învață, nefiind aceeași cu limba lor maternă. Este cazul copiilor romi din comunitățile tradiționale, dar și cazul copiilor migranți/remigranți, pentru care școala nu are suficiente modalități de intervenție.

➤ **Percepția de sine în raport cu participarea școlară**

Lipsa motivației privind participarea școlară, respectiv pentru participarea la EN VIII, se conturează uneori pe fondul unui **nivel redus de încredere în sine** când vine vorba despre capacitatea de a face față sarcinilor școlare, de a ține pasul cu colegii, de a răspunde așteptărilor profesorilor, părinților: „De ce să mă duc la școală să mă țină 6 ore acolo, să mă facă în toate felurile și să-mi dovedească că eu nu știu nimic?” (elev).

Este necesar să precizăm faptul că majoritatea elevilor intervievați care nu au participat la EN VIII suportă **stigmatul defavorizării sociale**, fapt ce le influențează nu doar succesul școlar, ci și întreaga lor dezvoltare cognitivă, emoțională și socială. Prin urmare, un alt aspect îngrijorător este cel legat de reziliența și starea de bine a elevilor.

De asemenea, profesorii intervievați au semnalat că elevii aflați în plasament, precum și alți copii care prezintă probleme emoționale datorită unor situații diverse de viață (doliu, familii dezorganizate etc.), dar și elevii din comunități rurale și din comunitățile rome prezintă adeseori **vulnerabilitate în raport cu situațiile și contextele noi de viață**, precum participarea la EN VIII organizată într-un alt centru de evaluare decât propria școală.

➤ **Influența grupului de prieteni**

Datele de cercetare arată că neparticiparea la EN VIII a fost influențată și de **efectul de contagiune al mentalității de grup**, anturajul elevilor neparticipanți fiind adeseori constituit din tineri cu același istoric școlar și social: „Neparticiparea din acest an este direct influențată de experiența celor mai mari, care le-au vorbit despre școlile profesionale la care merg, despre accesul la acestea fără susținerea examenului de EN VIII”; „Cred că anul acesta s-au înțeles între ei să nu meargă și s-au luat ca turma, nu merge unul, nu merge nimeni” (profesori).

3.3.4. Alte categorii de factori

➤ **Influența evenimentelor particulare din perioada recentă**

Opiniile tuturor actorilor intervievați au indicat **influența nefavorabilă a perioadei pandemiei de COVID-19** asupra progresului școlar ulterior al elevilor și, implicit, asupra participării și rezultatelor

acestora la EN VIII. Cadrele didactice au reclamat faptul că școala la distanță a redus mult ocaziile de a lucra individualizat, de a oferi un sprijin direct elevilor aflați în situații de risc educațional.

Au fost afectați mai ales elevii care provin din medii socio-economice defavorizate. O parte dintre aceștia, deși au primit echipamentele digitale necesar participării la activitățile educaționale online (tablete), nu le-au putut utiliza uneori din cauza lipsei internetului sau a conexiunii slabe. Pandemia COVID-19 a fost percepută, de asemenea, ca factor care a afectat major motivația pentru învățare și bunăstarea socio-emoțională a elevilor. Unii directori ai școlilor vizitate au evidențiat creșterea ratei abandonului școlar, alții au declarat că au fost necesare eforturi majore pentru a asigura frecvența școlară a elevilor, mai ales în comunitățile române tradiționale: „Directoarea actuală a făcut după pandemie eforturi mari să (re)aducă la școală copiii din comunitatea aceasta cu ajutorul inspectorului județean de la minorități” (profesor).

Conform declarațiilor unora dintre elevi și părinți, greva profesorilor de la finalul anului școlar 2022-2023 a fost un factor care a perturbat pregătirea pentru EN VIII: „Pe perioada grevei am făcut doar câteva ore” (elev): „În perioada grevei nu s-a învățat nimic” (părinte). Cu toate acestea, cei mai mulți dintre profesorii și directorii din școlile vizitate au declarat că perioada grevei a fost o ocazie de a se putea concentra mai mult pe activitățile de sprijin, pe pregătirea suplimentară: „Greva nu a influențat, pentru că fiind clasa a VIII-a terminau cu o săptămână mai repede, noi am predat până la momentul când s-a intrat în grevă” (diriginte); „Profesorii au lucrat cu elevii, au făcut ore, deși erau în grevă” (profesor). Pentru elevii care absentaseră foarte des și aveau lacune semnificative, în perioada grevei deja nu mai exista suficientă implicare pentru a promova clasa și, implicit, pentru a se prezenta la EN VIII. Mulți dintre elevii intervievați, care nu s-au prezentat la EN VIII, au declarat că nici nu au participat la activitățile remediale organizate în acea perioadă.

➤ Piața forței de muncă

La nivelul comunităților în care sunt situate școlile din lotul investigat, în special în cele din mediul rural, nu există angajatori locali care să dezvolte o piață a locurilor de muncă variată și care să solicite niveluri de calificare mai înalte și diverse. Astfel, de-a lungul timpului, nu s-a dezvoltat mentalitatea care asociază învățarea cu dezvoltarea profesională și creșterea calității vieții. În acest sens, continuarea studiilor în învățământul secundar superior este descurajată și de lipsa cererii la nivel local de forță de muncă calificată și înalt educată.

3.3.5. Profilul elevului neparticipant sau aflat în risc de neparticipare la EN VIII

În funcție de factorii de influență identificați în analiza **datelor statistice**, se conturează un profil al **elevului care nu participă la EN VIII sau al celui aflat în risc de neparticipare**, cu următorul specific:

Este, cu precădere, băiat din mediul rural, de etnie roma; cel mai frecvent, are vârsta peste media de 14 sau 15 ani la momentul evaluării; este mai probabil să urmeze ciclul gimnazial în cadru unei școli profesionale sau într-o școală cu un număr mic de elevi, fără personalitate juridică sau într-o școală care are și clase cu predare simultană ori clase cu frecvență redusă.

În **cercetarea calitativă** s-a constatat influența factorilor mai sus menționați, însă au fost identificate și o serie de variabile ipotetice, unele deja validate în literatura de specialitate ca factori cu impact semnificativ asupra fenomenului dezangajării școlare. Acestea completează cu alte caracteristici profilul elevului care nu participă la EN VIII/care se află în risc de neparticipare:

- **Trăiește în comunități dezavantajate din punct de vedere social și economic:** izolate/marginalizate, cu nivel scăzut de trai, cu posibilități minime de ocupare a forței de muncă.
- **Provine din familii monoparentale sau disfuncționale, cu nivel socio-economic, ocupațional și educațional scăzut,** ai căror părinți au o implicare redusă în evoluția școlară (fie din cauza faptului că sunt plecați la muncă sezonieră în străinătate, fie pentru că neglijează educația copiilor ori pentru că nu au competențele necesare pentru a oferi sprijinul necesar); de multe ori, acești elevi au acces pentru prima dată la cărți în școală, au un vocabular uzual redus, iar efortul necear în învățare este mult mai intens prin comparație cu al unui copil care nu are aceste dificultăți.
- **Învăță în școli care se confruntă cu o serie de provocări:** fluctuația personalului didactic, dotări insuficiente/neadecvate, un management deficitar în ceea ce privește viziunea, strategia și planificarea operațională de ansamblu și pe termen lung, privind abandonul și dezangajarea școlară.
- **Nu are în perspectivă continuarea studiilor sau se orientează cu precădere către sistemul de învățământ profesional,** pentru care nu este necesar examenul de EN VIII.
- **Are un debut timpuriu al experienței în câmpul muncii:** preponderent ca zilier sau este nevoit să lucreze intens în gospodăria familiei; practic, situația economică a familiei îl forțează să muncească pentru a contribui la asigurarea traiului, ceea ce nu îi permite să facă față solicitărilor și programului școlar.
- **Are sincope școlare de diferite tipuri:** corigențe, repetențe, absențe numeroase, inclusiv de la orele de pregătire remedială și/sau pentru EN VIII.
- **Are un nivel redus de încredere în forțele proprii:** nu manifestă spirit de inițiativă, ci este mai degrabă ușor influențabil de mentalitatea de grup și de cele din familie, respectiv din comunitate.
- **Se confruntă cu marginalizare în cadrul comunității școlare:** discriminare, acceptare și disponibilitate de integrare reduse din partea colectivului de elevi, profesori; participarea la școală și progresul școlar al elevilor depind în mod decisiv de măsura în care sunt ajutați să se integreze în clasă.
- **Nu are o unitate de învățământ liceal în proximitate:** lipsa opțiunilor de continuare a studiilor în sistemul liceal în localitatea de domiciliu sau în zonele limitrofe limitează motivația și accesul la continuarea studiilor, costurile de transport sau alte costuri pe care le presupune naveta ori cazarea în altă localitate sunt problematice.
- **Are un nivel scăzut de pregătire, de competențe de bază:** lacunele în învățare provin uneori din ciclul primar și se aprofundează pe parcursul gimnaziului; se manifestă factori precum dificultățile de concentrare, atenție și memorare; în cazul comunităților române care vorbesc curent limba romani, un impediment important îl reprezintă folosirea limbii române la orele de curs; poate fi, de asemenea, cazul unor elevi cu CES pentru care EN VIII nu este adecvată ca nivel de cerințe și nici relevantă pentru viitor (opțiunea pentru acești elevii fiind cel mai adesea învățământul profesional sau special).
- **Are un nivel redus de interes pentru școală:** nu este obișnuit cu un efort constant și susținut pentru învățare, pentru participarea activă la ore, pentru pregătirea individuală.
- **Nu valorizează rolul educației pentru dezvoltare sa personală, socială, profesională viitoare:** împrumută adesea mentalități și modele familiale, ale grupurilor de egali sau celor comunitare (de exemplu, are în familie sau în cercul de prieteni/cunoștințe exemple de persoane cu un nivel educațional redus, dar care au obținut venituri financiare considerabile și ale căror „modele” le urmează); provine din comunități închise, care prioritizează întemeierea timpurie a familiei și pentru care alfabetizarea de bază (scris, cititul, socotitul) este suficientă pentru a duce mai departe obiceiurile sau afacerile familiei.

3.3.6. Perspective de viitor ale elevilor care nu au participat la EN VIII

➤ Așteptări și planuri de viitor

În relație cu traseul ulterior clasei a VIII-a, elevii care nu au participat la EN VIII pot fi grupați în câteva **categorii**: elevi care continuă studiile în sistemul de învățământ profesional sau în învățământul profesional dual; elevi care se integrează direct pe piața forței de muncă formale sau informale; elevi care se încadrează în profilul NEET (exclus atât din sistemul de educație și formare, cât și din cel de ocupare).

În multe dintre cazurile cuprinse în cercetare, situația socio-economică dificilă face ca prima motivație a acestor elevi să fie aceea de a intra cât mai curând în câmpul muncii, în vederea dobândirii unui venit. Unii dintre elevi își caută un **loc de muncă imediat după finalizarea gimnaziului**.

Alți elevi parcurg o **școală profesională**, în speranța obținerii unei calificări relevante pentru piața forței de muncă locală. Cel mai adesea, aceștia continuă educația spre specializări precum mecanică, tinichigerie auto, care le facilitează și obținerea permisului auto, iar alții se orientează către specializări din domeniul serviciilor. În alegerea instituției de învățământ pentru continuarea studiilor, pentru elevi contează și beneficiile pe care aceasta le oferă, cum ar fi bursele școlare, decontarea transportului sau alte categorii de sprijin financiar. Pe termen mediu, perspectiva de angajare în meseria pentru care se vor pregăti reprezintă scenariul „optimist” pentru parcursul profesional viitor. Cei care se integrează pe piața forței de muncă (formale sau informale) iau de multe ori în considerare plecarea temporară la muncă în străinătate.

În cazul elevilor care intră în **categoria NEET**, principalele preocupări după finalizarea gimnaziului vizează implicarea mai intensă în activitățile economice/aducătoare de venit ale familiei (în special, pentru băieți) – comerț cu legume și fructe, colectarea materialelor reciclabile etc. – și „căsătoria”/întemeierea unei familii (mai ales pentru fete).

Pentru mulți dintre elevii intervievați, **perspectiva de a se întoarce la școală** pentru finalizarea liceului, este improbabilă, însă cadrele didactice vorbesc despre situații de foști elevi care au revenit la vârste mature pentru a urma cursurile liceale la seral, în vederea obținerii diplomei de bacalaureat și/sau a atestatului de competențe profesionale.

➤ **Importanța acordată educației și participării la EN VIII pentru parcursul școlar și profesional viitor**

La nivel declarativ, educația pare că este valorizată atât de către elevi, cât mai ales de către părinții intervievați, pentru rolul său în dezvoltarea personală și profesională, dar și pentru dobândirea independenței financiare sau a mobilității sociale ascendente. Astfel, părinții văd în școală un mijloc prin care copiii lor pot să dobândească un nivel de educație și un statut pe piața muncii mai ridicat decât al lor.

Cadrele didactice intervievate atribuie atât elevilor neparticipanți la EN VIII, cât și părinților un **dezinteres major față de educație**, considerând că acest aspect reprezintă factorul principal pentru neparticipare. Aceștia își manifestă scepticismul cu privire la continuarea și finalizarea studiilor secundare de către acești elevi. Din perspectiva profesorilor, mai ales în ceea ce privește anumite comunități de romi, prioritară este dobândirea și/sau perpetuarea unei situații economice stabile, școala fiind secundară. Se consideră că această mentalitate este transmisă în cadrul familiei, pentru care ar fi mai importantă păstrarea normelor comunitare și abilitatea de „a te descurca în viață”, în detrimentul depunerii efortului necesar pentru obținerea succesului școlar.

Conform declarațiilor profesorilor și părinților, un alt factor demotivant pentru continuarea studiilor este dat de **lipsa corelării dintre nivelul studiilor și veniturile obținute** pe piața forței de muncă, pe fondul dezvoltării unei economii locale informale (ex. anumite meserii și locuri de muncă disponibile pe plan local nu necesită un nivel de calificare anume, dar pot fi mai bine plătite decât cele care solicită studii medii sau superioare; angajatorii își plătesc angajații pe cartea de muncă la nivelul salariului minim, iar altă parte din remunerația pentru munca prestată o plătesc „la negru”). Astfel, mulți dintre elevii care nu au participat la EN VIII au afirmat deschis că nu acordă importanță școlii: „*Nu merg eu la școală că nu-mi trebuie. Eu trebuie să învăț să fac afaceri.*” (elev).

Atât profesorii, cât și elevii sau părinții intervievați consideră că neparticiparea la EN VIII nu reprezintă o barieră pentru parcursul școlar și profesional viitor, datorită faptului că există **posibilitatea continuării studiilor la o școală profesională**, unde vor avea oportunitatea de a învăța o meserie și de a obține o calificare. O parte dintre elevii care nu participă la EN VIII consideră că examenul nu le aduce niciun beneficiu în condițiile în care intențiile lor nu vizează continuarea studiilor la liceu.

3.4. Măsuri de sprijin implementate de școli în vederea creșterii participării elevilor la EN VIII

3.4.1. Abordarea participării la EN VIII din perspectivă strategică/de management

Prioritățile, țintele și intervențiile incluse în documentele strategice ale școlilor investigate abordează într-o măsură limitată fenomenul neparticipării la Evaluarea Națională. Deși există multiple exemple concrete de acțiuni ale echipelor de management, ale profesorilor diriginți și ale profesorilor de la disciplinele de examen din școlile participante la cercetare, acestea au în principal un caracter „reactiv” și au fost organizate în clasa a VIII-a. **Nu a putut fi documentată o abordare strategică** ce promovează activități de identificare și de prevenire a riscului de neparticipare, încă din primii ani de gimnaziu (sau chiar mai devreme, în cazul unităților de învățământ care școlarizează și elevi din ciclul primar ce întâmpină risc de eșec școlar).

Potrivit directorilor intervievați, doar o parte dintre școlile incluse în lotul investigat au documente strategice în care sunt indicate ca **ținte prioritare** reducerea absenteismului și abandonului școlar, accentul fiind pus pe creșterea participării școlare. Unii dintre directori consideră că **aspectul participării la Evaluarea Națională** este subsecvent acestor ținte, chiar dacă nu apare explicit în aceste documente, pentru că riscul de neparticipare la EN VIII este major în cazul elevilor repetenți, adesea din cauza absenteismului școlar care se perpetuează.

Majoritatea unităților analizate au fost implicate de-a lungul timpului în **variate proiecte pentru creșterea participării școlare** și sunt în prezent **contractante PNRAS**, program cu ținte specifice în ceea ce privește reducerea absenteismului, prevenirea abandonului și îmbunătățirea rezultatelor școlare. Unii directori și-au exprimat îngrijorarea cu privire la posibilitatea atingerii/respectării acestora.

Echipele de management interviuate declară că **susțin participarea tuturor elevilor la EN VIII și critică practicile de descurajare a participării la evaluare**. Cu toate acestea, datele din teren au arătat că, în cel puțin una dintre școlile vizitate, a fost semnalată o astfel de abordare.

Interviurile cu directorii au evidențiat două **direcții în abordarea elevilor de clasa a VIII-a aflați în risc** de a nu promova din cauza absențelor sau rezultatelor școlare foarte slabe:

- **promovarea elevilor în ciuda rezultatelor foarte slabe** – „*pentru a termina cel puțin 8 clase*” (director) – de exemplu, în cazul elevilor care au rămas repenți în anii anteriori, despre care se știe că nu au perspectiva continuării studiilor, dar care au avut o participare școlară ameliorată în ultimul an; cea mai mare parte a acestor elevi absentează la EN VIII;
- **nepromovarea elevilor în sesiunea din vară**, prin urmare **neînscierea lor la EN VIII**; mulți dintre acești elevi sunt ori în situație de abandon (neînregistrat), ori doresc să continue cu școala profesională pentru care nu au nevoie de participare la Evaluarea Națională.

Unul dintre directori menționează o presiune **greu de gestionat strategic**, din cauza cadrului normativ: „*Elevii vorbesc între ei spun uite, tu te-ai prezentat la Evaluare Națională dar nu ai luat o medie mare, eu nu m-am prezentat și acum suntem în aceeași clasă, pe picior de egalitate*” (director).

Potrivit declarațiilor participanților la studiu, echipele de management (directori, directori adjuncți, coordonatori de structuri) elaborează sau revizuiesc documentele strategice pe baza unor **analize de nevoi**, dar acestea nu surprind întotdeauna particularități ale situațiilor elevilor. În școlile cu puțini elevi, cele mai relevante informații sunt obținute de obicei din discuțiile cu diriginții, considerați persoane cheie în gestionarea participării școlare.

Monitorizarea cazurilor de absenteism și abandon se realizează global, prin consemnarea prezenței la școală, **fără aplicarea unei monitorizări consecvente** care să conducă la măsuri imediate, așa cum ar fi indicat pentru ameliorarea participării școlare. Directorii și diriginții declară că, la fiecare final de lună, școlile trimit notificări către părinți cu privire la numărul de absențe sau fac vizite periodice acasă la elevii cu absenteism ridicat, dar părinții nu acordă atenție acestui fapt: „*În aceste cazuri, părinții vin la școală doar pentru chestiuni legate de bursă sau altele, dar nu pentru situația școlară a copiilor*”; „*Când îi vizităm acasă și reușim să dăm de ei, spun că o să se ocupe (n.n. să supravegheze venirea copilului la școală), dar asta doar de rușinea noastră, că nu o fac și nu se schimbă nimic, din păcate*” (diriginți).

Interviurile surprind **o atitudine pesimistă și îngrijorări legate de ținta creșterii participării școlare și a participării la Evaluarea Națională** a unor elevi al căror parcurs școlar este atipic/problematic (elevi din familii profund afectate de sărăcie, elevi din comunități de romi tradiționale, elevi din centre de plasament etc.). Majoritatea participanților la studiu din corpul de management și profesoral apreciază că, din perspectiva resurselor umane și materiale, școlile pot sprijini participarea școlară a elevilor în risc, dar nu o pot face singure. Dificultățile invocate de directorii și profesorii intervievați fac referire la **valori și comportamente legate de școală** ale comunității/părinților, pentru care școala singură nu are competențe și soluții de ameliorare.

Unii directorii exprimă faptul că **statisticile și ierarhiile** nu pot fi niciodată favorabile școlilor cu ponderi ample de elevi dezavantajați: vor avea ori procent ridicat de neparticipare, ori medie foarte mică la EN VIII.

3.4.2. Modalități de sprijin pentru elevii în risc de neparticipare la EN VIII

Potrivit datelor colectate prin interviuri, în școlile analizate au fost desfășurate **activități de informare pentru elevi și părinți**, în scopul conștientizării parcursului școlar la gimnaziu și al motivării pentru participarea școlară, inclusiv la EN VIII. Din interviuri reiese că diriginții sunt cei care informează în clasa a V-a părinții și elevii în cadrul ședințelor, respectiv al orelor de diriginție, prezentând EN VIII ca un prag important în viața școlară și ca o țintă pentru finalizarea gimnaziului. Aceste activități sunt mai frecvente pe parcursul clasei a VIII-a și sunt susținute de intervenții constante ale profesorilor de la disciplinele de examen.

Cadrele didactice și directorii apreciază că aceste activități nu sunt eficiente în cazul elevilor în risc de neparticipare la EN VIII, din cauza dezinteresului familiei/imposibilității școlii de a lua legătura cu familia (părinți plecați la muncă, părinți care neglijează copiii etc.) pentru a coordona eforturile educaționale pentru elevi. Părinții și elevii intervievați (care nu au participat la EN VIII) confirmă efortul diriginților și al profesorilor de la disciplinele de examen de a-i susține să participe la educație și la examenele naționale. Datele de cercetare scot în evidență, însă, dificultatea părinților de a susține parcursul școlar al copiilor lor din cauza unor limite experiențiale (nu au mers la școală, nu au dat examene etc.) sau al altor contexte individuale nefavorabile.

Consilierea individuală a elevilor este realizată de diriginți și depinde de disponibilitatea și calitățile mai degrabă personale, decât profesionale ale cadrului didactic de a stabili și a susține o relație de consiliere: „*nu am fost pregătiți pentru asta*” (diriginte). Majoritatea elevilor intervievați menționează că au avut discuții individuale cu diriginții legate de situația școlară și de examene, că au avut încredere și au simțit susținere, dar situația nu este una constantă/generală. În alt caz, elevii în situație de neparticipare intervievați au sesizat că discuțiile s-au purtat mai ales cu cei care aveau șanse mai mari să ia nota peste 5 la EN VIII, iar ceilalți s-au considerat „*lăsați la o parte*” (elev).

În aproximativ jumătate dintre școlile vizitate a fost adus în discuție **consilierul școlar ca persoană resursă** pentru aceste activități, în special pentru activitățile cu întreaga clasă (teste de orientare profesională și/sau investigări ale planurilor de viitor ale elevilor); potrivit unui director, elevii care nu au participat la EN VIII au refuzat să vorbească individual cu consilierul, pe motiv că nu-l cunosc suficient. **Mediatorul școlar** a fost menționat ca resursă cheie în cazul școlilor aflate în comunități defavorizate, pentru facilitarea relațiilor cu familiile și activități de integrare și școlarizare a elevilor romi.

Potrivit propriilor declarații, profesorii oferă **sprijin constant acestor elevi pentru promovarea clasei a VIII-a** și fac eforturi pentru aducerea și menținerea elevilor în școală, pentru luarea în considerare a progresului individual în învățare, în vederea promovării. Elevii care rămân corigenți sau cu situația școlară neîncheiată sunt, de regulă: elevi care nu frecventează școala o perioadă consistentă de timp, elevi la care rămănerile în urmă sunt prea mari pentru a răspunde unor cerințe minimale de evaluare, elevi care nu mai revin în timp util la școală, după o perioadă mare de absenteism, și pentru care nu se mai poate încheia situația școlară.

Una dintre măsurile considerate ca fiind foarte eficientă pentru creșterea participării școlare o reprezintă punerea accentului pe **calitatea climatului școlar**, pe coeziunea clasei de elevi (mobilizarea pentru prezența la ore, lucrul în echipe la realizarea temelor etc.). Elevii, de asemenea, menționează că au avut o prezență mai bună la disciplinele la care profesorii au stabilit o relație pozitivă cu ei, au apreciat calitățile lor personale și au valorizat efortul și progresul lor în învățare.

Conform declarațiilor profesorilor de limba și literatura română, respectiv de matematică, efortul de **recuperare a lacunele majore în învățare** (în multe cazuri fiind vorba despre analfabetism primar) începe din clasa a V-a, dar apreciază că nu au șansa cu acești elevi din cauza absenteismului sau neimplicării/dezinteresului pentru învățare. La această generație s-a adăugat distanțarea specifică pandemiei, iar recuperarea propriu-zisă a putut să înceapă în clasa a VII-a.

Interviurile surprind faptul că **pregătirea pentru Evaluarea Națională** începe specific în clasa a VIII-a, când încep orele de pregătire suplimentară la școală, iar pentru elevii cu rezultate slabe se adaptează curriculumul pentru a-i ridica la nivelul minim (nota 5). Toate cadrele didactice participante la studiu afirmă că, pe parcursul clasei a VIII-a, au realizat săptămânal 1-2 ore suplimentare, la fiecare dintre disciplinele de examen, de obicei în locul altor activități din program (ex. în timpul orelor de dirigenție, religie, sport, cel mai frecvent) sau în afara orarului școlar, atunci când/dacă au început orele remediale prin PNRAS. Discuțiile cu elevii și diriginții au evidențiat faptul că, având în vedere caracteristicile acestor elevi care cu greu rezistă programului școlar (toleranță scăzută la rutina școlară și lipsa de

antrenament în învățare, amplificate de dificultățile de înțelegere), **orele suplimentare/remediale** nu au reprezentat o soluție eficientă, iar participarea a fost foarte scăzută.

Potrivit profesorilor, **simulările au avut un rol important** în identificarea lacunelor și a fost intensificată pregătirea pe parcursul celor 3 luni până la EN VIII, dar elevii în cauză ori nu au participat la simulare, ori au obținut punctaje foarte mici și nu au fost motivați să progreseze. Majoritatea profesorilor au menționat că după simulări încep antrenamentul pe subiecte de examen din anii anteriori și utilizează evaluări curente similare. Elevii intervievați nu sesizează această schimbare de abordare a profesorilor, iar unii dintre ei afirmă că ar fi avut nevoie de sprijin suplimentar și încurajare din punct de vedere al pregătirii școlare pentru acest examen, încă din clasa a V-a.

Potrivit profesorilor, deși erau necesare, **planurile de pregătire individualizată** în urma simulărilor nu au putut fi organizate din cauza neimplicării părinților și a absenței elevilor. Interviuurile surprind, pe de o parte, sentimentul de neputință a profesorilor în fața acestor cazuri și, pe de altă parte, dificultățile profesionale pe care le întâmpină pentru ajustarea întregului context curricular la nevoile și posibilitățile acestor elevi.

Potrivit elevilor și părinților, **meditațiile particulare** nu au reprezentat o variantă pe care au luat-o în considerare. De altfel, posibilitățile lor de a apela la astfel de mijloace sunt adesea reduse, atât din punct de vedere financiar, logistic, dar sunt și în disonanță cu legitimitatea unui astfel de efort în raport cu mentalitatea și perspectivele lor de viață.

Se constată implicarea majorității școlilor din studiu în **programe care vizează prevenirea abandonului și absenteismului școlar** în comunități defavorizate (cel mai frecvent au fost menționate campania „Hai la școală!”/Programul de Educație Incluzivă de Calitate al UNICEF, programul PNRAS) sau alte **proiecte în parteneriat** cu sponsori/ONG-uri/biserica, în care unii elevi primesc rechizite, masă caldă, burse și sprijin în rezolvarea temelor școlare, activități de consiliere a părinților, cu condiția unei frecvențe școlare bune. Potrivit profesorilor, elevii în cauză au participat la activități extracurriculare, dar nu toți s-au adaptat rigorilor programelor de sprijin sau remediale cu accent pe creșterea rezultatelor academice.

În privința **suportului primit din partea inspectoratelor școlare**, echipele de management menționează că au colaborat bine cu inspectorii de specialitate pe zona scrierii/derulării de proiecte educaționale și a gestionării problemelor specifice elevilor de etnie romă.

De asemenea, unele interviuri consemnează faptul că situația absențelor elevilor a fost mai bine gestionată prin condiționarea primirii **burselor sociale sau școlare** de prezența la școală.

Școlile din acest studiu **colaborează** cu primăria/Serviciile Publice de Asistență Socială (SPAS), poliția locală, DGASPC, în special pentru creșterea participării școlare (de exemplu, vizite la domiciliu, transmiterea înștiințărilor privind absențele cumulate de elevi, rezolvarea situațiilor conflictuale/de violență sau risc în care sunt implicați elevi etc.), întocmirea dosarelor sociale sau pentru managementul elevilor cu CES/aflați în plasament. În cazul unei școli vizitate s-a menționat **acordarea de către autoritățile locale a unor facilități** familiilor dacă au copii care participă la EN VIII și își continuă studiile în învățământul secundar superior, în acord cu reglementările în vigoare (de exemplu, ajutor pentru încălzire). Situația este diferită însă de la caz la caz și depinde mult de existența unor persoane resursă în comunitatea locală. Directorii școlilor care nu au sprijinul autorităților locale declară că adesea școala este copleșită de povara acestor responsabilități pe care ar trebui să le împartă cu alte autorități în adoptarea și implementarea măsurilor eficiente.

Opiniile referitoare la **eficiența unor măsuri implementate**, surprinse în interviuri, punctează următoarele elemente forte:

- personalizarea intervențiilor susținute de profesori cu stabilitate pe post, implicați, competenți;

- construirea de către diriginți a unor grupuri școlare coezive, cu climat pozitiv;
- intrarea cât mai devreme a elevilor în programe remediale – din ciclul primar, cel târziu din clasa a V-a, pentru a crea o rutină școlară optimă;
- corelarea măsurilor școlare cu cele de sprijin pentru familii, prin colaborarea cu alte autorități/organizații de la nivel local.

3.5. Nevoi și propuneri ale participanților la studiu pentru creșterea participării la EN VIII

Măsurile de intervenție pentru creșterea participării școlare și la EN VIII, formulate de actorii școlii intervievați (directori, diriginți, profesori care predau disciplinele de examen, elevi și părinți), acoperă niveluri de acțiune diferite și implică actori relevanți în activități diverse, de la cele pe care le poate întreprinde școala din resurse interne sau externe, la participarea părinților, a reprezentanților comunității, a autorităților locale și până la măsuri care privesc actualizarea cadrului legislativ și normativ.

➤ **Nevoi și propuneri care vizează școala ca organizație**

Directorii semnaleză necesitatea asigurării de către școală a unor măsuri specifice de sprijin, pentru a-i ajuta pe elevi să aibă o mai bună participare școlară, inclusiv o participare bună la EN VIII. Unele dintre acestea sunt „la îndemână” școlii cum ar fi pregătirea suplimentară a elevilor și discuțiile individuale cu elevii, însă altele necesită intervenții sistemice și măsuri de asigurare a calității resurselor umane care deservesc școala.

Asigurarea unor programe de **pregătire a temelor și de educație remedială**, cu ajutorul profesorilor din școală prin normarea lor suplimentară, este o propunere identificată în cadrul cercetării de teren și susținută de toți cei intervievați. După cum semnaleză personalul școlii, este necesară susținerea și continuarea programelor de **pregătire adaptată** fiecărui elev, la nivel de școală, întrucât elevii din mediile defavorizate nu au posibilitatea de a beneficia de meditații individuale.

Potrivit cadrelor didactice și de management, sunt situații în care elevii așteaptă recompense materiale, financiare pentru participarea la sesiunile de pregătire remedială sau suplimentară, fără a conștientiza utilitatea acestora asupra învățării – de unde nevoia ca activitățile remediale desfășurate cu elevii să combine variate modalități de recompensare a acestora (nu doar recompense materiale sau financiare).

În opinia profesorilor și a părinților, includerea elevilor în **programe de dezvoltare a abilităților practice asociate diferitelor meserii** care să deschidă noi perspective profesionale este o soluție care i-ar putea stimula pe elevi să continue studiile.

Școala poate organiza **activități de consiliere, informare, orientare școlară și profesională**, astfel încât elevii să descopere posibilități de dezvoltare școlară și profesională (în acord cu câștigurile reale, proiectate), să-și extindă cunoașterea cu privire la inserția profesională și socială. Astfel de activități se implementează ocazional în școală, însă realizarea lor într-un program organizat, proiectat pe termen lung ar crește șansele unor rezultate pozitive în învățare, pentru elevii vulnerabili. Acestea ar trebui desfășurate în paralel cu activitățile adresate părinților, astfel încât să fie diminuată posibila influență negativă a mentalităților și modelelor din unele familii.

O altă soluție identificată în interviuri se referă la **abordarea sistematică a discuțiilor individuale cu elevii în risc școlar și cu părinții** acestora, inclusiv la **activități de orientare în carieră cu sprijinul consilierilor școlari**, pentru sensibilizarea și informarea din timp asupra importanței participării la EN

VIII, a utilității pentru parcursul școlar viitor și a condițiilor de participare la acest examen, a diferențelor dintre învățământul profesional și cel liceal, a specificului diferitelor filiere și profiluri de formare.

Pentru creșterea participării la educația și la Evaluarea Națională, este necesar ca școlile să ofere **sprijin permanent elevilor, pe tot parcursul școlar**. Această nevoie de sprijin este cu atât mai evidentă în cazul elevilor cu CES. Sprijinul profesorului de la clasă ar putea fi dublat pentru acești elevi, de **activitatea profesorului de sprijin/itinerant**, crescând astfel șansele de lucru diferențiat și de progres pentru acești elevi. Un astfel de sprijin este deopotrivă pentru elev, dar și pentru profesorul de la clasă, pentru a putea dezvolta cele mai potrivite activități de învățare pentru elevii cu CES, care să le faciliteze progresele în învățare, accesul la evaluări și la parcurs școlar în nivelurile următoare de educație.

O altă propunere se referă la regândirea modalității de integrare a elevilor cu CES în învățământul de masă, astfel încât pentru toți elevii din clasă să se realizeze învățare cu sens și de calitate. Declarațiile actorilor școlari intervievați demonstrează nevoia permanentă de **sprijin pentru profesori, prin programe de conștientizare a incluziunii și de dezvoltare a competențelor de lucru cu elevii cu CES** cuprinși în învățământul de masă.

A fost propusă amenajarea unor **săli/laboratoare și spații de lucru** care să valorifice abilități și aptitudini ale copiilor din școli vulnerabile. Prin valorificarea abilităților și aptitudinilor individuale în activități complementare celor academice, elevii își pot descoperi pasiuni, talente, iar dezvoltarea lor ulterioară, în mediul organizat al școlii, îi poate motiva pentru participarea la EN VIII și pentru continuarea studiilor.

Datele de cercetare evidențiază **nevoia de investiții în infrastructura școlară**, astfel încât școala să devină din ce în ce mai mult un loc sigur, prietenos, agreabil, în care elevii se simt bine. Starea de bine creată elevilor la școală poate fi ulterior valorificată pentru stimularea continuării educației, inclusiv prin participarea la EN VIII.

Părinții, în special cei din școlile din mediul rural, solicită **mai multă rigoare în ceea ce privește părăsirea spațiului școlii înainte de terminarea orelor de curs**. Un control mai riguros al școlii cu privire la participarea elevilor la ore ar diminua absenteismul și ar crește participarea școlară.

➤ **Nevoi și propuneri care vizează familia ca partener educațional**

Principala intervenția identificată de personalul managerial și didactic al școlilor vizitate, ca fiind necesară în comunități pentru combaterea neparticipării școlare și la EN VIII, vizează schimbarea mentalităților din acele familii în care nu este pe deplin conștientizat rolul educației și al școlii pentru viitorul elevului. În acest scop, se propune inițierea unor **sesiuni de consiliere a părinților** pentru reconsiderarea opiniilor acestora cu privire la parcursul școlar, la rolul examenelor naționale și la importanța continuării educației în niveluri superioare școlii gimnaziale. În acest demers, școala din comunitate poate fi partener alături de organizații cu autoritate și expertiză în lucrul cu adulții (părinții).

➤ **Nevoi și propuneri care vizează autoritățile locale**

Implicarea autorităților responsabile cu protecția copiilor (SPAS) ar putea realiza demersuri de monitorizare a elevilor care nu participă la Evaluarea Națională, în special a elevilor care renunță la frecventarea școlii pentru „căsătorie”, a mamelor minore, a minorilor implicați în activități lucrative. De asemenea, aceste instituții ar putea acorda o mai mare atenție corelării beneficiilor sociale cu obligativitatea participării la educație și cu includerea acestor tineri în **programe de consiliere**.

Părinții solicită asigurarea unor **măsuri de sprijin și de protecție pentru elevii navetiști**, în special pentru fetele care merg la studii în oraș, dar și pentru băieții care ar putea adera la grupuri deviate:

➤ **Nevoi și propuneri care vizează autoritățile de la nivel județean**

Asigurarea unei scheme de **personal care să răspundă nevoilor școlilor** (consilieri școlari, profesori de sprijin, mediatori școlari) este considerată a fi foarte importantă de către personalul didactic și de management din școlile studiate. Modelul alocării școlilor la centrele interșcolare de consiliere, cu alocarea de norme fracționate, s-a demonstrat a fi ineficace din perspectiva nevoilor reale ale elevilor, impunându-se asigurarea unui **număr optim de consilieri școlari** în raport cu numărul elevilor din școală, care să poată asigura servicii de consiliere individuală pentru diferite probleme, inclusiv pentru orientare școlară și profesională și pentru susținerea participării elevilor la Evaluarea Națională.

Sunt directori care semnalează nevoia înființării în fiecare școală a unui post de **mediator școlar**, care în comunitățile roma și-a demonstrat eficacitatea. Fiind membru al comunității, cel puțin absolvent de studii medii, acest mediator școlar ar putea fi, și prin experiența proprie, un exemplu pentru tinerii din comunitate, în vederea continuării studiilor în învățământul secundar superior.

Pentru mai buna adaptare a intervențiilor de susținere a participării la EN VIII a elevilor cu dizabilități și/sau CES din învățământul de masă, **alocarea profesorilor de sprijin** este o nevoie reală. Este necesar însă ca activitatea acestor profesioniști să fie atent monitorizată și completată cu alte resurse umane care să sprijine incluziunea acestor elevi, în funcție de deficiențele cu care ei se confruntă.

În cadrul discuțiilor din școli, pentru elevii cu dificultăți de învățare s-a evidențiat ideea înființării unui **centru pentru copiii cu dificultăți de învățare**, pe modelul centrelor de excelență. Aceste centre ar fi spații de învățare și interacțiune pentru acești elevi, dar și spații propice schimbului de experiență pentru profesioniști, pentru echipele multidisciplinare care ar trebui să găsească soluții pentru facilitarea și sprijinirea continuării studiilor pentru cât mai mulți dintre elevii în risc de eșec școlar.

O altă propunere exprimată în interviuri face referire la organizarea de **programe educaționale tematice la nivelul comunității**. Acestea ar fi contexte de intercunoaștere a diferitelor categorii de populație, care să aducă în prim plan provocări cu care se confruntă unii elevi și care să fie un cadru de asumare a sprijinului pentru elevii defavorizați, de cât mai multe instituții și organizații de la nivel județean.

Asigurarea transportului elevilor sincronizat cu programul școlar, precum și **asigurarea unei mese calde** sunt două dintre măsurile îndelung discutate, cu efecte asupra participării școlare. Implementarea acestora ar putea avea influență și asupra participării la EN VIII, prin efectele pe care le vor avea aceste măsuri asupra frecvenței școlare, stării de bine, sănătății fizice a elevilor.

Datele de cercetare evidențiază deficiențe în măsurile reale din partea DGASPC pentru elevii defavorizați. Personalul școlilor cu procente crescute de neparticipare la EN VIII consideră că este important ca **autoritățile să se implice mai mult și în manieră integrată** în susținerea elevilor defavorizați pentru participare școlară.

➤ **Nevoi și propuneri care vizează autoritățile de la nivel național**

Datele colectate în cercetarea calitativă evidențiază unele propuneri cu privire la dezvoltarea politicilor la nivelul sistemului de educație:

- **regândirea metodologiei de înscriere la EN VIII** – înscrierea automată are dezavantajul că unii părinți pot să nu participe la informări, pot să nu dea atenție procesului;
- **regândirea Curriculum-ului Național** din perspectiva ritmului de predare-învățare-evaluare, orele de aplicații necesitând o pondere mai mare în totalul orelor alocate pentru disciplinele de examen;
- **aplicarea reală a planurilor individualizate** în predarea, învățarea și evaluarea elevilor cu CES, care să favorizeze valorizarea progresului individual;

- **pregătirea și consilierea profesorilor pentru lucrul cu elevii vulnerabili**, care să sprijine procesul de adaptare curriculară, care să ofere noi contexte de colaborare cu părinții;
- alocarea mai multor **ore suplimentare pentru profesorul de sprijin**, care să fie orientate către sprijinirea participării elevilor la EN VIII;
- **eliminarea responsabilitățile școlii în realizarea dosarelor sociale ale elevilor**, demers care suprasolicită personalul școlii, supraîncarcă activitatea școlii în detrimentul activităților educaționale;
- schimbări cu privire la **modul de realizare a protecției sociale**, care ar trebui să fie mai riguroasă, cu pârghiile necesare (de exemplu, prin condiționarea beneficiilor sociale de participarea la școală);
- **limitarea accesului la liceu pentru elevii care la EN VIII nu au obținut nota 5.**

4. Concluzii



Analiza datelor statistice cu privire la participarea elevilor la Evaluarea Națională 2023

- Neparticiparea la EN VIII este un **fenomen complex, influențat de o serie de factori atât individuali, cât și structurali**. Nu există motive unice care să determine neparticiparea, ci o combinație de circumstanțe legate de un traseu educațional marcat de dificultăți, tipul de școală, mediul de rezidență sau apartenența etnică a elevului.
- Neparticiparea la EN VIII nu se manifestă uniform în întreg sistemul de învățământ. **Se observă o clusterizare clară, în care anumite școli sau chiar anumite clase din aceleași școli înregistrează rate de neparticipare semnificativ mai ridicate**. Aceasta sugerează că factori specifici, legați de particularitățile școlilor sau chiar ale claselor, influențează decizia elevilor de a participa sau nu la EN VIII.
- Deși analiza oferă o perspectivă generală asupra neparticipării și aduce explicații referitoare la factorii de la nivel de școală, **există nevoia unei analize mai detaliate la nivelul fiecărei clase** (de exemplu, date despre statutul socio-economic al elevilor dintr-o clasă, despre cadrele didactice care predau la o anumită clasă etc.) pentru a înțelege factorii specifici clasei care influențează participarea.



Aspecte generale cu privire la școlile participante la studiul calitativ

- În școlile din lotul investigat, precaritatea condițiilor socio-economice, efortul consistent depus pentru asigurarea nevoilor de subzistență, normele comunitare și posibilitatea continuării școlii în învățământul profesional fără susținerea evaluării naționale contribuie la o rată crescută a absenteismului la EN VIII.



Participarea elevilor la EN VIII

- **Simularea pentru EN VIII poate furniza școlilor indicii despre participarea elevilor la EN VIII**. Competențele evaluate la simularea pentru EN VIII vizează achiziții dintr-o perioadă semnificativă de timp, iar în perioada de după simulare pot fi proiectate activități pentru ameliorări punctuale ale competențelor elevilor, dar nu pentru recuperarea unor consistente rămăneri în urmă la învățatură.

- **Perioada dintre simularea pentru EN VIII și evaluarea propriu-zisă nu este suficientă pentru îmbunătățirea considerabilă a rezultatelor.** Este, în special, situația elevilor vulnerabili, care au de multe ori mari sincope în învățare.
- Profesorii, elevii și părinții au **percepții diferite cu privire la experiența și rezultatele simulării pentru EN VIII și posibilitatea de valorificare a lor**, de unde și atitudini diferite în raport cu EN VIII.
- În multe situații, **absenteismul la simularea pentru EN VIII anunță absenteism la EN VIII.** Obținerea de note mici la simulare acționează adesea ca factor demotivant pentru participarea la EN VIII.
- **Participarea redusă la EN VIII are tendințe negative în școlile vizitate, situate în comunități vulnerabile.** Accentuarea tendinței de neparticipare la EN VIII se constată chiar și în cazul unor intervenții punctuale cu scop ameliorativ, realizate în aceste școli.
- Cercetarea de teren a relevat anumite **abordări punctuale care par să descurajeze participarea elevilor la EN VIII**, în special în cazul elevilor pentru care se anticipează rezultate nesatisfăcătoare.
- În multe școlile vizitate, **neparticiparea la EN VIII a fost determinată de posibilitatea elevilor de continuare a studiilor în învățământul profesional pentru care nu este necesară participarea la EN VIII.**



Factori școlari care influențează neparticiparea la EN VIII

- Majoritatea cadrelor didactice interviewate apreciază că principalele cauze ale fenomenului neparticipării la EN VIII țin de **factori sociali, familiali și individuali** și mai puțin de factori școlari.
- La nivelul școlilor vizitate se apreciază că **intervențiile ameliorative pentru participarea școlară, respectiv pentru participarea la EN VIII nu au o rezolvare numai prin eforturile școlii**, ci necesită eforturi conjugate cu alți factori și organizații de la nivel local.
- În școlile vizitate s-a evidențiat faptul că **o proporție foarte mare a elevilor cu rezultate școlare slabe pe parcursul studiilor nu se prezintă la evaluare.** Ponderea elevilor care nu sunt prezenți la EN VIII scade semnificativ în cazul celor cu medii mari.
- Principala preocupare a majorității echipelor de conducere investigate este ca **acești elevi să reușească să finalizeze clasa a VIII-a și să își continue studiile în învățământul profesional pentru care nu există obligativitatea susținerii Evaluării Naționale.** „Ținta” urmărită este, în principal, finalizarea învățământul obligatoriu cu o calificare, care să asigure o inserție facilă pe piața muncii.
- În percepția participanților interviewați, **pandemia COVID-19 a afectat în mod negativ nivelul de pregătire, motivația pentru învățare și disponibilitatea de efort școlar**, mai ales în cazul elevilor care provin din medii socio-economice defavorizate. Efectul a fost oglindit prin scăderea ratei de participare la EN VIII și prin creșterea ratei abandonului școlar în aceste școli.



Factori familiali care influențează neparticiparea la EN VIII

- **Nivelul educațional al familiilor** poate influența în diverse moduri abordarea educațională pentru copii, inclusiv în ceea ce privește susținerea lor în procesul de învățare, organizarea unei

rutine zilnice eficiente, disponibilitatea resurselor culturale și asigurarea unui spațiu propice pentru studiu.

- **Situația economică a familiilor** poate fi adesea asociată cu nivelul educațional și poate influența perspectiva copiilor asupra continuării educației. Unele familii pot vedea educația profesională ca o cale eficientă de integrare pe piața muncii.
- În unele contexte, **famiile pot acorda o importanță diferită educației ca factor de succes pentru copiii lor**. Acest lucru se poate reflecta în natura relației lor cu reprezentanții școlii și în gradul lor de implicare în procesul de învățare al copiilor.



Factori individuali care influențează neparticiparea la EN VIII

- **Percepția elevilor care nu au participat la EN VIII și a familiilor lor cu privire la potențialul educației de a contribui la evoluția lor socio-economică este uneori limitată**, ceea ce poate afecta motivația și angajamentul față de școală.
- Școlile situate în comunități defavorizate se confruntă cu **lipsa personalului specializat pentru diagnosticul psihopedagogic și intervenția specifică elevilor cu CES**. Acest deficit este perceput de către cadrele didactice și directori ca o provocare în oferirea unui suport adecvat acestor elevi.
- **Elevii cu CES generate de factori socio-economici, culturali și/sau lingvistici** nu primesc în mod uzual certificat pentru suport psihopedagogic, astfel nu pot beneficia de asistența psihopedagogică necesară.
- Neparticiparea la EN VIII a fost influențată și de **efectul de contagiune al mentalității de grup**, anturajul elevilor neparticipanți fiind adeseori constituit din tineri cu același istoric școlar și/sau social.
- În școlile investigate s-a constatat că elevii care nu au participat la EN VIII au dedicat **puțin timp zilnic pentru activitățile educaționale și de pregătire pentru școală**.



Profilul elevului care nu a participat la EN VIII sau al celui aflat în risc de neparticipare

- Caracteristicile care descriu profilul elevului neparticipant sau aflat în risc de neparticipare la EN VIII pun în evidență **complexitatea fenomenului de dezangajare școlară** ce conduce, în cele din urmă, la rate scăzute ale prezenței la Evaluarea Națională de la finalul clasei a VIII-a. Acest fenomen are rădăcini în toate dimensiunile relevante pentru evoluția școlară a unui elev, pornind de la nivelul individual, micro-social familial, al grupurilor de apartenență, comunitar), până la cel macro-social (al factorilor sistemici).
- Analiza datelor statistice conturează un **profil al elevului care nu participă la EN VIII sau al celui aflat în risc de neparticipare, cu următorul specific**: este, cu precădere, băiat, din mediul rural, de etnie roma, are, mai frecvent, vârsta peste media de 14 sau 15 ani la momentul evaluării, este mai probabil să urmeze ciclul gimnazial în cadru unei școli profesionale sau într-o școală cu un număr mic de elevi, fără personalitate juridică sau într-o școală care are și clase cu predare simultană ori clase cu frecvență redusă.
- Datele calitative completează profilul elevului cu alte caracteristici, care evidențiază **multitudinea și complexitatea factorilor ce pot conduce la neparticipare**, precum: provine din familii monoparentale sau disfuncționale, cu statut socio-economic, ocupațional și

educațional scăzut, aparține unei comunități caracterizate de multiple dezavantaje, învață în școli care se confruntă cu o serie de provocări (fluctuația personalului didactic, dotări insuficiente, lipsa unei strategii și planificări adecvate privind abandonul școlar), întâmpină marginalizare în cadrul comunității școlare.

- Din perspectivă analitică, pentru conturarea cât mai apropiată de realitate a acestui profil, abordarea a încercat să ia în considerare toate elementele de context și înțelegerea dinamicii factorilor de la toate nivelurile. Profilul realizat trebuie, însă, privit **în limitele cadrelor de referință ale cercetării** (trasate de metodologie și de datele disponibile) și în raport cu funcționalitatea sa ca instrument teoretic de lucru, nu ca oglindă ce reflectă diversitatea cazuistică, aceasta fiind în fond ireductibilă și aflată în continuă schimbare.



Viitorul parcurs al elevilor care nu au participat la EN VIII

- În general, **perspectivele de viitor ale elevilor care nu au participat la EN VIII** includ continuarea studiilor în învățământul profesional (pentru cei care au promovat clasa a VIII-a), integrarea directă pe piața forței de muncă sau încadrarea în profilul NEET (rămânând excluși atât din sistemul de educație și formare, cât și din cel de ocupare).
- Deși majoritatea cadrelor didactice consideră că neparticiparea la EN VIII se datorează, în principal, dezinteresului pentru școală și lipsei de valorizare a educației în rândul elevilor și al părinților acestora, declarațiile celor din urmă diversifică această perspectivă, iar analiza de ansamblu arată că, cel mai adesea, **atât contextul școlar, cât și cel socio-economic** (familiar, comunitar, local) **condiționează viitorul parcurs al elevilor.**



Măsuri de sprijin implementate în școlile participante la studiu

- În multe școli vizitate, **participarea la EN VIII nu apare explicit în documentele strategice**, nu există ținte specifice, deși acest fenomen este unul îngrijorător pentru conducerea acestor școli.
- **Școlile investigate par să nu aibă un reper în stabilirea unor ținte realiste**, în contextul situației de risc/ defavorizării majorității elevilor.
- În școlile vizitate au fost identificate variate **abordări ale elevilor de clasa a VIII-a aflați în risc de nepromovare din cauza absenteismului și a rezultatelor foarte slabe**: promovarea acestor elevi, în ciuda rezultatelor foarte slabe (majoritatea dintre aceștia neavând perspectiva continuării studiilor și absentând de la EN VIII); nepromovarea elevilor odată cu finalizarea cursurilor și amânarea promovării lor în sesiunea de corigențe, ce conduce la imposibilitatea înscrierii lor la EN VIII și la orientarea lor către învățământul profesional.
- **Contextul normativ referitor la participarea la EN VIII** (neobligatorie, dar așteptată/dezirabilă) pare să genereze efecte contradictorii cu privire la percepția acestei evaluări pentru elevii în risc (care se află adesea între stigma asociată unui rezultat slab *versus* posibilitatea de a continua școala profesională fără acest examen).
- **Nivelul așteptărilor profesorilor intervievați față de rezultatele acestor elevi este foarte redus.**

- **Dirigintele clasei** este considerat **persoana cheie în managementul cazurilor** elevilor în risc; activitățile lui **depind adesea de disponibilitatea și calitățile mai degrabă personale**, decât profesionale, de a stabili și susține o relație de consiliere cu acești elevi.
- **Mediatorul școlar a fost menționat ca resursă cheie** în cazul școlilor aflate în comunități defavorizate, pentru facilitarea relațiilor cu familiile și activități de școlarizare și integrare.
- **Activitățile extrașcolare susțin participarea școlară**, iar **activitățile remediale sunt mai bine frecventate de elevii în risc dacă nu încarcă programul lor și dacă sunt corelate cu alte măsuri de sprijin** (masă caldă, burse, rechizite etc.).
- **Caracteristici ale practicilor eficiente de sprijin** pentru elevii în risc constau în: personalizarea intervențiilor profesorilor; construirea de către diriginți a unor grupuri școlare coezive, cu climat pozitiv, colaborativ; intrarea cât mai devreme a elevilor în programe remediale, pentru a crea o rutină școlară optimă; corelarea măsurilor școlare cu cele de sprijin pentru familii.



Nevoi și propuneri ale participanților la studiu, pentru creșterea participării la EN VIII

- **Personalul școlii conștientizează rolul** pe care îl au în creșterea participării la EN VIII.
- Acțiunile întreprinse de actorii școlii pentru creșterea participării la EN VIII necesită **revizuri permanente, reactualizări, o continuă adaptare la specificul elevilor** cărora li se adresează.
- Simpla **condiționare a obținerii beneficiilor sociale de participarea școlară** nu poate produce efecte reale decât coroborat cu acțiuni de **monitorizare, sancțiuni adaptate și acțiuni de conștientizare** a elevilor și părinților cu privire la importanța și utilitatea educației.
- Activitățile extrașcolare, extracurriculare și de exersare a competențelor profesionale sunt **contexte care orientează interesul elevilor spre viața profesională**.
- **Dezvoltarea parteneriatelor** între școală și alți actori relevanți (individuali sau organizaționali) valorifică experiențe variate în susținerea participării la educație, inclusiv la EN VIII, și pot inspira măsuri/politici relevante la nivelul sistemului de educație.

5. Recomandări



Analiza datelor statistice cu privire la participarea elevilor la Evaluarea Națională 2023

- **Importanța abordării multifactoriale a participării elevilor la EN VIII**, dintr-o perspectivă complexă, luând în considerare interacțiunile dintre toți factorii de influență.
- **Utilizarea în școli a unui instrument de evaluare complexă a elevilor** care să ajute la identificarea din timp a situațiilor de risc. Fișa de evaluare MATE servește ca exemplu valoros în acest context: este necesară **monitorizarea utilizării și evaluarea eficienței** acestuia în școlile care deja o utilizează, pentru a identifica bune practici și aspecte de îmbunătățit. Feedback-ul primit din partea școlilor poate contribui la ajustarea și îmbunătățirea continuă a instrumentului de evaluare.
- **Identificarea timpurie** a elevilor care prezintă dificultăți în parcursul lor școlar și includerea lor în **programe de sprijin și de monitorizare**. Intervenția în clasa a VIII-a poate fi prea târzie. Pentru acești elevi, este esențial să se stabilească și să se monitorizeze planuri personalizate de intervenție, oferind suport adecvat pentru a-i ajuta să depășească obstacolele.
- **Redistribuirea strategică și focalizată a resurselor către acele instituții de învățământ care prezintă cele mai mari provocări în ceea ce privește neparticiparea**. În particular, structurile arondate din mediul rural, școlile profesionale și liceele tehnologice care școlarizează elevi de gimnaziu, precum și școlile care au programe de învățământ simultan și/sau frecvență redusă ar trebui să beneficieze de sprijin crescut. Concentrarea resurselor poate asigura o intervenție direcționată oferind oportunități sporite pentru elevii din aceste instituții.
- **Stabilirea de parteneriate cu reprezentanții comunității române**, pentru a identifica și coparticipa la implementarea de soluții adaptate nevoilor specifice ale comunității.
- **Integrarea datelor detaliate în rapoartele generate din SIIIR la nivel de elev**. Este esențială colectarea și includerea de date mai ample și detaliate la nivel de clasă (de ex. caracteristici ale profesorilor de la clasă) direct în baza de date a elevilor. Acest demers ar oferi o înțelegere mai profundă a factorilor sistemici care influențează participarea sau neparticiparea elevilor la Evaluarea Națională, permițând astfel o analiză și intervenție mai țintită.
- **Realizarea de evaluări periodice și urmărirea longitudinală** a elevilor, mai ales a celor în situații de risc. Această abordare asigură o monitorizare constantă a progresului și a nevoilor elevilor, permițând intervenții timpurii și adaptate pentru prevenirea neparticipării și pentru sprijinirea succesului lor educațional. Recomandăm aplicarea la diferite paliere: național, regional/județean, local și la nivel de școală.
La **nivel național**, evaluările pot oferi o perspectivă generală asupra tendințelor și a zonelor critice, facilitând planificarea strategică și alocarea resurselor.
La **nivel județean și local**, aceste evaluări permit identificarea particularităților și nevoilor specifice, permițând adaptarea intervențiilor la contextul regional sau comunitar.

La **nivel de școală**, monitorizarea continuă a progresului și a nevoilor elevilor asigură intervenții timpurii și adaptate, orientate direct spre sprijinirea individuală a elevilor și prevenirea neparticipării.



Aspecte generale cu privire la școlile participante la studiul calitativ

- **Maparea școlilor** cu ponderi ample de elevi în risc de abandon școlar, în risc de neparticipare la EN VIII și cu rezultatele slabe obținute la EN VIII (anual).
- Implementarea unor programe specifice de **sprijin integrat** pentru aceste școli, adaptate nevoilor fiecărei comunități.



Participarea elevilor la EN VIII

- **Includerea în demersul de simulare pentru EN VIII și a elevilor de clasa a VII-a**, astfel încât să fie identificate din timp lacunele în învățare și să se planifice intervenții timpurii pentru remedierea competențelor insuficient dezvoltate la disciplinele de examen.
- **Realizarea unor planuri personalizate de intervenție** pentru elevii care obțin la simularea pentru EN VIII rezultate nesatisfăcătoare și asumarea acestor planuri de către școală, familie și, după caz, profesorii de sprijin, pentru elevii cu CES.
- **Înregistrarea și utilizarea periodică, la intervale scurte de timp, a informațiilor din Mecanismul de Avertizare Timpurie în Educație**, referitoare la elevii vulnerabili. Pe baza rezultatelor obținute, se recomandă inițierea de măsuri de intervenție adaptate (la nivel individual sau la nivel de școală/comunitate), eficace și sustenabile, prin care să fie susținută participarea la educație, inclusiv participarea la EN VIII. Se recomandă valorificarea rezultatelor școlilor la nivelul fiecărui județ, de către inspectoratele școlare, în procesul de monitorizare a școlilor și de elaborare a unor măsuri corective privind participarea la educație.
- **Revizuirea condițiilor și contextelor de promovare a clasei a VIII-a** (prin regândirea calendarului examenelor de corigență anterior EN VIII), astfel încât participarea elevilor la evaluare să nu mai fie limitată de situațiile de corigență.
- **Dezvoltarea unui sistem integrat de intervenție** pentru susținerea participării la EN VIII a elevilor, care să reunească acțiunea concertată a diferitelor instituții (de educație, de asistență și protecție socială) care au în responsabilitate **copilul**.
- Planificarea de programe și proiecte de intervenție pentru ameliorarea participării la educație, care **să se adreseze toți elevii din școală**, prin acțiuni specifice de combatere și prevenire a acestui fenomen.



Factori școlari care influențează neparticiparea la EN VIII

- Implementarea de programe de formare pentru **dezvoltarea competențelor profesorilor de a lucra adaptat/individualizat cu elevii în risc de abandon**, pentru susținerea participării acestor elevi la EN VIII.
- Normarea în școli a specialiștilor să permită **funcționarea echipelor multidisciplinare** cu rol de evaluare complexă a cazurilor elevilor aflați în risc de neparticipare la EN VIII, precum și de dezvoltare și aplicare a unor planuri de intervenție individualizată și/sau programe adaptate.

- **Monitorizarea rezultatelor și impactului** activităților și proiectelor de sprijin pentru elevii aflați în risc de neparticipare la EN VIII.
- Promovarea unor exemple de **bune practici în prevenirea și combaterea neparticipării la EN VIII**.



Factori familiali care influențează neparticiparea la EN VIII

- **Implicarea părinților în activități (de educație parentală)** care să promoveze rolul educației pentru creșterea șanselor de succes în viață al copiilor, inclusiv pentru creșterea capitalului educațional/cultural al comunității de apartenență.
- Cuprinderea copiilor de timpuriu în **activități de alfabetizare și de comunicare în limba română**, în vederea creșterii competențelor lor pentru intrarea în ciclul primar.
- Multiplicarea oportunităților de **pregătire suplimentară și/sau remedială** oferite de școală pentru recuperarea decalajelor în învățare ale elevilor, atât în ciclul primar, cât și în cel gimnazial.
- Asigurarea de **personal de sprijin** pentru elevi și pentru familiile lor, precum mediatorul social, consilierul școlar; promovarea la nivelul elevilor și al familiilor acestora a unor **modele de rol din comunitate**, care au reușit prin educație.
- Cuprinderea elevilor, mai ales a celor în risc de absenteism și eșec școlar, în **activități de învățare variate și periodice, organizate în contexte școlare și extrașcolare** (de exemplu, de tipul „școli de vară”), în așa fel încât să rămână într-o relație constantă cu învățarea.



Factori individuali care influențează neparticiparea la EN VIII

- **Asigurarea personalului specializat** care poate ajunge în școlile situate în comunități defavorizate, **prin servicii mobile** pentru diagnosticul elevilor cu CES, dar și pentru facilitarea adaptărilor curriculare și a planurilor de intervenție personalizate.
- **Screening național timpuriu** pentru a identifica elevii în situație de risc de eșec școlar, pentru a avea timp suficient de intervenție specializată.
- **Promovarea unor standarde privind starea de bine (implicit siguranță) în școală.**



Profilul elevului care nu a participat la EN VIII sau al celui aflat în risc de neparticipare

- **Colectarea de date** detaliate, la nivel de clasă și școală, cu privire la factorii de risc cu care se confruntă fiecare elev.



Viitorul parcurs al elevilor care nu au participat la EN VIII

- Implementarea unui sistem de **monitorizare de parcurs** a tuturor elevilor care ies din ciclul gimnazial și implementarea de măsuri pentru prevenirea sau abordarea situațiilor de încadrare în categoria NEET.
- **Flexibilizarea parcursului educațional** în acord cu nevoi specifice de învățare și dezvoltare, pentru a facilita inserția profesională.



Măsuri de sprijin implementate în școlile participante la studiu

- **Includerea în documentele strategice ale școlilor a unor ținte explicite** cu privire la participarea și rezultatele la EN VIII.
- Elaborarea de **analize de nevoi periodice privind elevii în risc de abandon și absenteism școlar**, care să poată orienta măsurile concrete de sprijin la nivel local, județean și național.
- Utilizarea unor **instrumente de avertizare timpurie a riscului de abandon**, aplicate frecvent în școlile vulnerabile, iar rezultatele monitorizării să fie bază pentru măsuri imediate privind participarea școlară.
- Abordarea unor **clarificări/reconsiderări ale scopului EN VIII**, cel puțin în aspecte precum: rolul său și mai ales caracterul obligatoriu pentru elevii care promovează clasa a VIII-a și urmează școala profesională; posibilitatea susținerii evaluării în mai mult decât o sesiune, ulterior examenelor de corigență; utilitatea EN VIII ca examen care urmărește să evalueze competențele elevilor la final de ciclu gimnazial, dar pune accent pe evaluarea competențelor la limba română, matematică și limba maternă.
- Recunoașterea și valorizarea în termeni de performanță profesională a activităților diriginților de **management eficient al cazurilor elevilor în risc de abandon**.
- **Formarea profesorilor** cu accent pe competențe de management al grupurilor de elevi, managementul cazurilor elevilor în risc și adaptare curriculară.
- **Înființarea posturilor de mediator școlar pentru toate școlile din comunități profund defavorizate**, nu doar pentru școlile situate în comunități cu o pondere mare de elevi romi.
- **Organizarea programelor de pregătire remedială încă de la intrarea în ciclul gimnazial**, pentru recuperarea pe parcurs a lacunelor în învățare.

Anexa 1. Date referitoare la școlile participante la studiu

Școala	mediu	statut	media gimnaziu	elevi VIII	elevi înscriși EN VIII	elevi nepromovați sesiune vară		absenți română		absenți matematică		mod funcționare	categorie unitate	nr clase VIII	forma de învățământ	nr clase zi	nr elevi zi
						N	%	N	%	N	%						
Școala 1	U	PJ	8,32	25	16	9	36,00	0	0,00	0	0,00	două schimburi/zi	liceu/școală profesională	1	zi	1	25
Școala 2	R	AR	7,03	12	7	5	41,67	3	42,86	4	57,14	două schimburi/zi	școală gimnazială	1	zi	1	12
Școala 3	R	AR	9,06	14	3	11	78,57	0	0,00	0	0,00	un schimb/zi	școală gimnazială	1	zi	1	14
Școala 4	R	PJ	6,74	52	41	11	21,15	30	73,17	3 0	73,17	două schimburi/zi	școală gimnazială	2	zi	2	52
Școala 5	U	PJ	7,94	56	29	27	48,21	13	44,83	1 5	51,72	două schimburi/zi	școală gimnazială	3	zi si frecventa redusa	1	23
Școala 6	R	AR	7,74	16	14	2	12,50	6	42,86	6	42,86	un schimb/zi	școală gimnazială	1	zi	1	16
Școala 7	U	AR	8,67	19	12	7	36,84	0	0,00	0	0,00	două schimburi/zi	școală gimnazială	1	zi	1	19
Școala 8	R	AR	7,64	12	8	4	33,33	8	100,00	8	100,00	un schimb/zi	școală gimnazială	1	zi	1	12

Anexa 2. Detalii tehnice; analiza datelor cantitative

● Motivarea alegerii metodei Bayesiene:

- Abordarea Bayesiană a fost aleasă datorită flexibilității sale în gestionarea structurilor de date ierarhice complexe. Atunci când am lucrat cu volumul considerabil de date din studiul nostru și cu structura complexă a modelului, modelele frecventiste tradiționale au întâmpinat probleme de convergență. În acest context, paradigma Bayesiană, prin capacitatea sa de a face față complexității datelor, a fost alegerea optimă.

● Specificații tehnice ale modelului:

- **Efecte aleatorii:** Modelul include două intercepturi aleatorii: una pentru **școală** și alta pentru interacțiunea dintre **școală** și **clasă**.
- **Efecte fixe:** Modelul cuprinde 9 predictorii principali: vârstă, sex, naționalitate, categorie școală, tip predare, forma de învățământ, mărimea școlii, statutul unității și mediul unității. Aceste variabile sunt utilizate pentru a explica variația răspunsului în modelul multinomial.
- **Priors:** Pentru coeficienții de regresie am folosit un prior plat non-informativ. Pentru intercept și deviațiile standard ale anumitor parametri, am folosit un prior student_t slab informativ cu 3 grade de libertate, o locație de 0 și o scală de 2,5.
- **Likelihood:** Modelul folosește un likelihood multinomial cu linkuri logit pentru fiecare categorie a variabilei de răspuns.

● Date:

- Setul de date utilizat pentru modelul de regresie cuprinde 171.918 observații. Toate observațiile conțin date complete pentru toate variabilele incluse în model, fără nicio valoare lipsă.

● Software și calcul:

- **Software:** Modelul a fost realizat folosind Stan, versiunea 2.21.8, cu ajutorul pachetului "brms" în R, versiunea 4.2.2. Analizele au fost realizate în Rstudio, versiunea 2023.6.0.421.
- **Detalii privind sampling:** Analiza Bayesiană a folosit 4 lanțuri Markov, fiecare constând în 2.000 de iterații. Primele 1.000 de iterații ale fiecărui lanț au fost desemnate ca fază de încălzire, rezultând un total de 4.000 de extrageri după faza de încălzire. Subțierea nu a fost aplicată, asigurându-se bogăția datelor eșantionate. Algoritmul No-U-Turn Sampler (NUTS) a fost folosit pentru a optimiza procesul de eșantionare.

● Verificarea modelului și diagnostice:

- **Diagnostice de convergență:** Valorile Rhat servesc ca indicatori de convergență. Pentru parametrii din modelul nostru, valorile Rhat sunt aproape de 1, indicând o convergență satisfăcătoare.
- **Posterior Predictive Checks:** "Predictive checks" (sau verificările predictive) reprezintă o tehnică utilizată în analiza bayesiană pentru a evalua cât de bine se potrivește modelul datelor observate. În esență, acestea implică generarea de date simulate din modelul statistic și compararea acestora cu datele observate pentru a vedea dacă modelul poate reproduce tiparele din datele reale. În contextul bayesian, având în vedere că avem o distribuție completă a parametrilor (distribuția posterioară), putem genera seturi complete de date simulate. Comparând aceste date simulate cu datele noastre observate, putem avea o idee despre zonele în care modelul nostru se potrivește bine datelor și zonele în care ar putea exista discrepanțe.

Verificările vizuale au fost efectuate folosind funcția *ppc_bars* din pachetul *bayesplot*. Suprapunerile dintre barele prezise și cele observate indică o bună potrivire a modelului pentru date. Trebuie precizat că, din cauza constrângerilor computaționale, verificările predictive au fost executate pe un subset de 50.000 date.

- **Model Fit prin LOO (Leave-One-Out Cross-Validation):**

- **elpd_loo:** -30838.7 (SE: 223.4)
- **p_loo:** 4044.2 (SE: 42.2)
- **looic:** 61677.4 (SE: 446.8)
- **Pareto k Diagnostic:** O proporție extrem de mare din valori (99,6%) au fost incluse în categoria "good". Există o proporție minimală în categoriile "ok" și "bad", fără valori în vatergoria "very bad". Acest lucru sugerează că modelul are un bun fit.

● **Rezultate:**

- **Efecte la nivel de grup:**

- Pentru **școală** (cu 5716 niveluri), abaterea standard a intercepturilor pentru rezultatele "ABSENT" și "NEINSCRIS" au fost 1,28, respectiv 1,24.
- Pentru interacțiunea dintre școală și **clasă** (cu 8835 niveluri), abaterile standard ale intercepturilor au fost 1,13 pentru "ABSENT" și 1,01 pentru "NEINSCRIS".

- **Efecte la nivelul populației:**

Name	Estimate	Est. Error	l-95% CI	u-95% CI	Rhat	Bulk_ESS	Tail_ESS
muABSENT Intercept	-16,71	0,34	-17,39	-16,04	1	5553	3100
muNEINSCRIS Intercept	-23,27	0,26	-23,79	-22,76	1	5868	2879
muABSENT varsta	0,86	0,02	0,82	0,91	1	6524	2910
muABSENT sexM	0,49	0,03	0,43	0,55	1	8176	2988
muABSENT nationalitate recodedalta nationalitate	0,36	0,22	-0,08	0,78	1	5337	3117
muABSENT nationalitate recodedmaghiara	-0,44	0,11	-0,64	-0,23	1	4223	3117
muABSENT nationalitate recodedroma	1,75	0,07	1,62	1,88	1	4470	3161
muABSENT categ_scoala recodedliceu	-0,64	0,14	-0,92	-0,38	1	2863	2714
muABSENT categ_scoala recodedcolegiu	-1,58	0,24	-2,06	-1,13	1	3568	2924
muABSENT categ_scoala recodedliceutehlogic	-0,31	0,20	-0,70	0,09	1	2648	2903
muABSENT categ_scoala recodedscoalaprofesionalaDinvat amantdual	0,07	0,21	-0,34	0,48	1	2344	2491
muABSENT predare_normal_simultanscoala_predare_simultan	0,17	0,10	-0,02	0,36	1	3178	3198
muABSENT forma_de_invatamantZisifrecventaredusa	1,19	0,27	0,65	1,72	1	2790	2940
muABSENT nr_elevi_VIII	-0,03	0,00	-0,03	-0,02	1	3106	3011
muABSENT statut_unitateAR	0,16	0,08	0,01	0,32	1	3027	3010
muABSENT mediu_unitateRURAL	0,75	0,08	0,59	0,92	1	2555	3001
muNEINSCRIS varsta	1,38	0,02	1,35	1,41	1	6775	2665
muNEINSCRIS sexM	0,33	0,02	0,29	0,37	1	8257	2772
muNEINSCRIS nationalitate recodedalta nationalitate	0,64	0,15	0,33	0,94	1	5157	3124
muNEINSCRIS nationalitate recodedmaghiara	-0,27	0,08	-0,42	-0,12	1	3710	3278
muNEINSCRIS nationalitate recodedroma	1,64	0,06	1,53	1,75	1	5184	2995
muNEINSCRIS categ_scoala recodedliceu	-0,35	0,10	-0,54	-0,15	1	2403	2769
muNEINSCRIS categ_scoala recodedcolegiu	-1,38	0,16	-1,69	-1,08	1	2595	2880
muNEINSCRIS categ_scoala recodedliceutehlogic	0,14	0,16	-0,17	0,45	1	2343	2485
muNEINSCRIS categ_scoala recodedscoalaprofesionalaDinvatamantdual	0,40	0,18	0,05	0,75	1	2135	2521
muNEINSCRIS predare_normal_simultanscoala_predare_simultan	-0,36	0,09	-0,55	-0,18	1	2961	3088
muNEINSCRIS forma_de_invatamantZisifrecventaredusa	0,94	0,24	0,46	1,39	1	1841	2519
muNEINSCRIS nr_elevi_VIII	-0,01	0,00	-0,01	0,00	1	2430	2760
muNEINSCRIS statut_unitateAR	0,06	0,08	-0,10	0,21	1	3116	2665
muNEINSCRIS mediu_unitateRURAL	0,03	0,07	-0,11	0,16	1	2300	2382